

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

**Evaluace naplňování potřeb dětí z vyloučených
lokalit nastupujících do základních škol
ze strany komunitního centra
Amaro Phurd - Pražská**

Bakalářská práce

Autor: Radka Pavlíčková
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka Pavlíčková**
Osobní číslo: **U1140**
Studijní program: **B6731 Sociální politika a sociální práce**
Studijní obor: **Sociální práce**
Název tématu: **Evaluace naplňování potřeb dětí z vyloučených lokalit nastupujících do základních škol ze strany komunitního centra Amaro Phurd - Pražská**
Zadávací katedra: **Oddělení sociální práce a sociální politiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V této bakalářské práci se budu zabývat tím, jaké potřeby mají děti z vyloučených lokalit při nástupu do základní školy, co je potřeba dětem zajistit před nástupem do školy, jak je potřeba je připravit na nový kolektiv, kde hrozí riziko že se stanou oběťmi šikany a například také to, jak se chovat v nové společnosti. V této práci se chystám využít kvalitativní výzkum.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.**
Oddělení sociální práce a sociální politiky

Datum zadání bakalářské práce: **18. února 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2015**

Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.
ředitelka

L.S.

PhDr. Martin Smutek, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 3. 2015

Jméno autorky a podpis

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat Mgr. et Mgr. Radce Janebové, Ph.D., za spolupráci a cenné rady při psaní této bakalářské práce. Ráda bych také poděkovala všem informantkám, které byly ochotné se podílet na výzkumu.

Abstrakt

Pavličková R. *Evaluace naplňování potřeb dětí z vyloučených lokalit nastupujících do základních škol ze strany komunitního centra Amaro Phurd – Pražská*. Hradec Králové, 2015. 71 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Bakalářská práce pojednává o potřebách předškolních dětí z vyloučených lokalit. Hlavním cílem je zjistit potřeby dětí ze sociálně vyloučené lokality, které se chystají na nástup do základní školy, komparovat je s nabízenými službami Komunitního centra Amaro Phurd - Pražská a navrhnout případné další služby pro tuto cílovou skupinu. Teoretická část se zabývá přiblížením základních pojmů týkajících se sociálního vyloučení, romské komunity či potřeb předškolních dětí. Dále také čtenáři poskytuje základní informace o Komunitním centru Amaro Phurd – Pražská. V metodické části bakalářské práce je použita kvalitativní výzkumná strategie pomocí metody interview.

Klíčová slova: děti z vyloučených lokalit, komunitní centrum, komparace, škola, evaluace

Abstract

Pavličková R. *Evaluation of fulfilling the needs of children from excluded localities that are going to attend a primary school according to the community centre Amaro Phurd – Pražská*. Hradec Králové, 2015. 71 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

This bachelor work deals with the needs of preschool children from excluded localities. It determines the needs of children from socially excluded localities, that are going to attend a primary school, compare them with the services offered by community centre Amaro Phurd – Pražská and propose any additional services for this group. The theoretical part is about social exclusion, the Roma community, the needs of preschool children and it also provides the reader background information about the community centre Amaro Phurd - Pražská. In the methodological part qualitative research strategy is used with the method of interview.

Keywords: children from excluded localities, community centre, comparison, school, evaluation

Obsah

ÚVOD	10
1. KOMUNITNÍ CENTRUM AMARO PHURD – PRAŽSKÁ.....	12
1.1 Charakteristika zařízení	12
1.2 Nabízené služby	13
2. JEDINCI ŽIJÍCÍ NA OKRAJI SPOLEČNOSTI.....	16
3. ROMSKÁ KOMUNITA.....	18
3.1 Potřeby dětí připravujících se do školy	21
3.1.1 Potřeby v rámci sociální vyspělosti	21
3.1.2 Potřeby v rámci domácího zázemí a domácí podpory	24
3.1.3 Potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu .	26
3.1.4 Potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou.....	29
4. SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	35
5. METODICKÁ ČÁST	36
5.1 Formulace hlavního a dílčích cílů výzkumu.....	36
5.2 Zvolená výzkumná strategie	36
5.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	37
5.4 Volba výzkumného souboru.....	40
5.5 Popis organizace a průběhu výzkumu	42
5.6 Způsob analýzy získaných údajů	42
5.7 Rizika výzkumu a výzkumné strategie.....	43
6. ANALÝZA A ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	44
6.1 DC 1	44
6.2 DC 2	48
6.3 DC 3	53
6.4 DC 4	56
7. SHRUTÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	61
8. DISKUZE A ZÁVĚR.....	62
9. SEZNAM TABULEK.....	64
10. SEZNAM PŘÍLOH	65

11. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	66
12. PŘÍLOHA A	68
13. PŘÍLOHA B.....	70

Úvod

Předškolní vzdělávání dětí z vyloučených lokalit je velmi důležité, protože právě tyto děti, kterým většinou chybí kontakt s majoritní společností, nejsou často na školu řádně připravené, což jim následně znemožňuje zařadit se bezproblémově mezi ostatní školáky a dosahovat ve škole přiměřených výsledků. Do této skupiny dětí bych zařadila i romské děti, o kterých převážně pojednává tato bakalářská práce. Je jasné, že ne všechny žijí ve vyloučené lokalitě a ne všechny nemají možnost přijít do kontaktu s majoritní společností, ale z mého pohledu to romské dítě má vždycky těžší, protože většinová společnost na většinu Romů nahlíží více či méně negativně. Z vlastní zkušenosti si dovoluji tvrdit, že romské děti vyrůstající v České republice, jsou nuceny vyrůstat v rasistické společnosti.

Jelikož se mi tato skutečnost odjakživa nelíbila, začala jsem již v prvním ročníku bakalářského studia pracovat jako dobrovolník v Komunitním centru Amaro Phurd – Pražská, kde jsem se snažila svojí činností přispět k řešení tohoto problému. Toto komunitní centrum poskytuje sociálně aktivizační služby a není určené jen pro romské rodiny, ale možná proto, že je na místě, které je nesprávně označováno jako „vyloučená lokalita“, docházejí sem převážně romské rodiny.

Vždy jsem měla starost o předškolní romské děti, které nastupují do první třídy, aby byly kolektivem přijaty a přemýšlela jsem nad tím, jak by bylo možné jim co nejvíce pomoci v úspěšném začlenění, a zda jim komunitní centrum pomáhá dostatečně. To je důvod, proč jsem se rozhodla výzkum ve své bakalářské práci zaměřit na potřeby předškolních dětí z vyloučených lokalit. Chtěla jsem si ověřit, zda komunitní centrum opravdu efektivně pomáhá předškolním dětem při nástupu do školy. Proto jsem si jako **hlavní cíl své bakalářské práce zvolila zjistit potřeby dětí ze sociálně vyloučené lokality, které se chystají na nástup do základní školy, komparovat je s nabízenými službami Komunitního centra Amaro Phurd – Pražská a navrhnout případné další služby pro tuto cílovou skupinu.** Jelikož je potřeb opravdu hodně, zaměřila jsem na čtyři typy potřeb, které mi přijdou nejdůležitější: **potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti, potřeby dětí v oblasti domácího zázemí a domácí podpory, potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu a potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou.** Tyto

typy potřeb budu tedy srovnávat s nabízenými službami komunitního centra a ty případně doplním dalšími návrhy na zlepšení služby.

Tímto se dostávám k lehké pojmové nepřesnosti v názvu mé bakalářské práce, kde je uvedeno „potřeby dětí z vyloučené lokality“. Přesněji řečeno nyní v Hradci Králové žádná lokalita nesplňuje všechny znaky vyloučené lokality v pravém smyslu slova, a tudíž v názvu práce by mělo být uvedeno „potřeby dětí ohrožené sociálním vyloučením“. Za tu nepřesnost se moc omlouvám a doufám, že to případné čtenáře nebude mást.

V teoretické části se zabývám nejdříve přiblížením informací o komunitním centru, poté obecným vymezením pojmu sociální vyloučení, poté se soustředím na speciální metody edukace romských dětí a poté už se zabývám přímo potřebami předškolních dětí ohrožených sociálním vyloučením. V metodické části představuji potřeby, které jsou podle mě klíčové při nástupu do třídy, a proto se jim později věnuji ve svém výzkumu. Na téma těchto potřeb jsem realizovala rozhovory s pracovníky z komunitního centra, abych je následně mohla porovnat se službami, které komunitní centrum nabízí, a podle toho mohla posoudit, zda komunitní centrum připravuje děti do školy dostatečně, případně v jakých oblastech je ještě prostor pro zlepšení.

1. Komunitní centrum Amaro Phurd – Pražská

1.1 Charakteristika zařízení

Vize Komunitního centra Amaro Phurd – Pražská je zlepšit vztahy mezi romskou komunitou a majoritní společností. Toto komunitní centrum pomáhá romským rodinám najít své místo ve společnosti, ale přitom si zachovat svou vlastní identitu.

Tato sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi nabízí ambulantní i terénní pomoc a je nepobytová. Cílovou skupinu tvoří členové romských i neromských rodin od 3 let žijící v Hradci Králové a Třeběchovicích pod Orebem, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením nebo mají nízké postavení v rámci místní komunity. Příčiny jejich nepříznivé situace jsou většinou odlišná kultura, jiný způsob života a horší ekonomická situace. Pracovníci se snaží pomáhat rodinám k tomu, aby se naučily podílet se na zlepšování svých životních podmínek. Pomoc a podpora jsou poskytovány prostřednictvím rady, učení či sdílením těžkých životních situací.

Cíle této služby jsou předávat pravidla, normy a hranice, které fungují ve společnosti. Dále je to také posílení vlastních možností a zdrojů pro získání lepšího postavení ve společnosti a umožnění vzájemného poznávání kultur pro odstranění předsudků.¹

Mezi základní principy této služby patří²:

- a) Bezplatnost – základní sociální služby jsou poskytovány zdarma, finanční spoluúčast je požadována pouze při fakultativních službách (např. výlety, víkendové pobyty, akce).
- b) Diskrétnost – Klientovy informace jsou důvěrné a nejsou sdělovány dále bez souhlasu klienta.
- c) Dobrovolnost – Klient využívá služby komunitního centra, protože chce, nikdo ho k tomu nenutí. Využívá jen ty služby, které pro sebe považuje za přínosné.

¹ Srov. SALINGER. *Komunitní centrum Amaro Phurd - Pražská* [online]. 2011 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.salinger.cz/sluzby/kc-am-prazska/verejny-zavazek.php>

² Srov. tamtéž

- d) Služby šité na míru – Pracovníci se snaží nabídku služeb přizpůsobovat individuálním potřebám klientů a klient si vybere přesně ty služby, které potřebuje.
- e) Aktivní přístup – Pracoviště motivuje klienta k aktivnímu řešení vlastní životní situace a podporuje jeho aktivitu, odpovědnost a samostatnost.

1.2 Nabízené služby

Tato sociální služba se primárně specializuje na práci s rodinou jakožto celkem, je to tedy sociální aktivizační služba. Je zde několik programů, například klub CIKNE pro předškolní děti a klub BARE pro školáky. Kluby mají rozděleny dny tematicky, některé aktivity se každý den opakují, některé se mění, a například každé úterý je vyhrazen čas na komunitní den, kdy do klubu může dítě přijít s celou rodinou. Pro dospělé je tu program GOĐAVER.

Program CIKNE (3 až 6 let)

Pracovníci se snaží děti připravit na školní docházku a na nový kolektiv ve škole. Vychází se zde z multikulturního přístupu ke vzdělávání i k výchově. Nedílnou součástí každodenního programu jsou zde pohybové aktivity a různé hry, protože těmito aktivitami se dítě naučí nové věci tím nejpřirozenějším způsobem. Program se vytváří na základě vývojových, fyziologických, kognitivních, sociálních a emočních potřeb dětí této věkové skupiny a etnika. Každý den kromě pátku a víkendu je klub otevřen od 8:30 do 11:30. Jednou z hlavních aktivit v klubu je bajkoterapie a muzikoterapie, které se zaměřují nejen na rozvoj komunikačních schopností a rozšíření slovní zásoby. V rámci tohoto programu dále probíhá i spolupráce s rodiči a individuální doučování v rodinách.

Každý program je inspirovaný rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Pracovníci se snaží zaměřit na rovnoměrný rozvoj schopností a dovedností dítěte. Dále se pracovníci také soustředí na rozvoj sociálních

kompetencí (komunikace, sebeobsluha, samostatnost). Dítěti se dostává individuální a komplexní péče, protože s ním pracuje speciální pedagog.³

Program BARE (6 až 15 let)

Pracovníci se snaží působit preventivně proti patologickým jevům, které se u této cílové skupiny vyskytují nejčastěji (např. šikana, drogy, alkohol, záškoláctví). Dále se snaží dětem nabídnout bezpečné místo, kde mohou trávit svůj volný čas. Velký důraz se zde klade na to, aby se klienti opravdu aktivně zapojovali do aktivit, které si vyberou. Klub je otevřen v úterý od 13:00 do 16:15, ve středu od 13:00 – 16:00 a ve čtvrtek od 13:00 – 16:30. Tento program také zahrnuje docházení do rodin a pomáhání s přípravou do školy. Tato služba probíhá v pravidelných intervalech za přítomnosti pracovníka, rodičů a dětí.

Děti v klubu mohou pracovat na rozvoji a získávání nových dovedností a schopností a stejně jako v předchozím programu je zde také kladen důraz na rozvoj sociálních kompetencí (např. komunikace a samostatnost). V klubu je každý den vyhrazen čas, který patří jen přípravě do školy a vypracovávání školních úkolů. Pracovníci s dětmi dále také hrají didaktické hry nebo používají didaktické pomůcky. Dále se také pořádají poznávací a edukativní akce (po Hradci Králové a okolí).⁴

Program GOĐAVER (15 až x let)

Tento program představuje především poradenství, řešení problémů, doprovod např. na úřady, pomoc s ovládním počítače a internetu a možnost jejich využívání, vyplňování a porozumění různých žádostí a odborných dokumentů či podobné služby. V rámci tohoto programu pracovníci pomáhají klientům lépe se orientovat v dnešní společnosti, v dnešní byrokracii a rozvíjet jejich kompetence a schopnosti. Pracovníci se dané problémy snaží řešit komplexně na úrovni celé rodiny a tím zvyšovat kompetenci klientů řešit situaci vlastními silami. Pracovníci dále mohou pomoci klientům s dalším vzděláváním, zprostředkováním kontaktu na odborníky a s hájením jejich práv a zájmů např. ve školských institucích. Klienti

³ Srov. SALINGER. *Komunitní centrum Amaro Phurd - Pražská* [online]. 2011 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.salinger.cz/sluzby/kc-am-prazska/programy.php>

⁴ Srov. tamtéž

mohou využívat služby tohoto programu v pondělí od 14:00 do 16:30, v úterý od 9:00 do 12:30 a ve čtvrtek od 8:00 do 11:30 v rámci terénní formy a dále podle domluvy.⁵

V metodické části budu zkoumat, jak toto konkrétní komunitní centrum vnímá potřeby předškolních dětí ohrožených sociálním vyloučením, poté budu tyto potřeby komparovat se službami, které komunitní centrum nabízí a jaké inovace má komunitní centrum v plánu do budoucna

⁵Srov. tamtéž

2. Jedinci žijící na okraji společnosti

Sociálně vyloučení jedinci jsou ti lidé, kteří mají „*ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučení ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu.*“⁶ Sociálním vyloučením může být ohrožen každý člověk, kterému se v životě vyskytnou závažné životní komplikace. To, že se člověk ocitne na okraji společnosti, může mít mnoho důvodů – jedinec ztratí práci, jelikož ztratí finanční příjem, nebude mít na zaplacení nájmu, a tudíž ho majitel vystěhuje a člověk se náhle objeví na ulici a z pohledu ostatních už to bude jen pouhý bezdomovec. Poté je pro jedince těžké získat zpátky jeho dřívější sociální status, a pokud nebude mít pevnou vůli k tomu situaci řešit, jeho problémy se budou dále už jen prohlubovat a nakonec už nebude ani jasné, co je příčina jeho problémů a co pouze následek a vylepšit jeho životní situaci bude čím dál tím těžší.⁷

Lidé, kteří čelí sociálnímu vyloučení, si často osvojují specifické vzorce chování, které jsou typické pro sociálně vyloučené jedince. Tyto vzorce chování a osobní hodnoty jsou ale většinou v rozporu s hodnotami většinové společnosti a tudíž se daní jedinci pořád více a více blíží k úplnému sociálnímu vyloučení. Další faktor, který jim znemožňuje se vymanit z tohoto stavu a začlenit se zpátky do společnosti, je ten, že čím déle člověk žije s těmito nově získanými hodnotami, tím hůř se mu potom tyto hodnoty mění zpátky na hodnoty přijímané majoritní společností. Vůbec nejhorší to mají jedinci, kteří s těmito odlišnými hodnotami byli vychovávaní už od narození. Pro ně je přenastavení hodnot opravdu těžké a je potřeba, aby na to vyložili velké úsilí. Většinou pro ně není možné se z „této pasti“ vymanit sami, a v této chvíli přichází na scénu sociální pracovník.

Důležitou roli v sociálním vyloučení také hraje etnicita. Lidé často vylučují jedince na okraj společnosti už jen kvůli jejich odlišnému původu, což je v České republice zvláště problém romské komunity, která je už od nepaměti na okraji společnosti a tento stav trvá do současnosti. Většinové mínění obyvatel České republiky pořád odmítá plnohodnotné začlenění Romů do společnosti, možná právě

⁶ Co je sociální vyloučení. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. 2015 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

⁷ Srov. tamtéž

proto, že většina lidí si myslí, že původ jedince ho může předurčit k patologickému chování.⁸

V metodické části se budu zabývat tím, zda služby Komunitního centra Amaro Phurd – Pražská naplňují potřeby předškolních dětí ohrožených sociálním vyloučením.

⁸Srov. tamtéž

3. Romská komunita

Romové se na území českých států začali objevovat okolo 15. století. Je velice těžké určit, kdo přesně se do této etnické skupiny řadí. Romská komunita se skládá z mnoho subetnických skupin. Některé skupiny se chtějí od ostatních oddělit, a proto používají jiné názvy, např. v Německu je skupina, která sama sebe nazývá „Sinti“ a ve Španělsku je skupina, která se nazývá jménem „Kale“. Přesto bývá pojem „Rom“ v dnešní době považován za nejobecnější určení sounáležitosti i těmito skupinami. Někteří Romové preferují, pokud je o nich hovořeno jako o „Cikánech“, někteří preferují označení „Romové“, pokud se ale jedná o značení na veřejnosti, většina určitě preferuje označení „Rom“, protože ho vnímají jako více politicky korektní a označení „Cikán“ je vnímáno spíše pejorativně.⁹

Romové nemají svůj vlastní stát, kde by se mohli usídlit, a proto se snaží „domov“ najít na různých místech po celém světě. Z jejich historie je známo, že je to kočovný národ. Pocházejí z Indie, což ukazuje např. jejich rodný jazyk, romština. Ve své vlasti byli součástí kastovního systému, kde patřili k nejnižším sociálním vrstvám. Jedním z důvodů, proč se Romové stali kočovným národem, je s největší pravděpodobností to, že mezi jejich obvyklé profese patřilo kejklřství a provozování hudby, a to obyvatelstvo potřebovalo jen někdy, ne pravidelně, a proto se Romové museli neustále stěhovat, aby užívali sami sebe a své rodiny. Lingvisté se snažili podle vývoje romských dialektů určit dobu a místa jejich pobytů. Zjistili, že Romové z Indie odcházeli v několika vlnách a do několika směrů, přičemž jedna skupina mířila na Blízký východ do asijské části Turecka, kde se usadili asi na tři století a poté pokračovali do střední Evropy.¹⁰

I když Romové nemají svůj stát, mají svou kulturu i svůj rodný jazyk. Jejich kultura je velmi různorodá, velmi zajímavá a velmi často mají Romové vrozený talent k tanci, zpěvu a hře na hudební nástroje. V

dnešní době někteří Romové svoje kulturní zvyky popírají a snaží se svou kulturu i jazyk popřít kvůli majoritní společnosti a snaží se přijmout českou kulturu jako vlastní. Kvůli jejich odlišnosti se jim ale často do majoritní společnosti začlenit

⁹ Srov. FRIŠTENSKÁ, Hana, Táňa ŠIŠKOVÁ a Petr VÍŠEK. *Řetízek II: o Romech*. Praha: Občanské sdružení R-MOSTY, 2004.

¹⁰ Srov. KOVAŘÍKOVÁ, Marie a kol. *Pedagogicko - psychologická problematika romských žáků ve vztahu k jejich školní úspěšnosti*. Ústí nad Labem, 1998. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

nepodaří, takže potom jaksí nemají žádnou identitu ani kulturu. Necítí se už jako Romové, ale jako „pravé Čechy“ je také nikdo nebere. To potom může vést k depresím a jiným psychickým problémům.¹¹

Důležité je jedince již v dětských letech utvrzovat v tom, že není potřeba, vlastně je to i na škodu, vzdát se romské kultury, protože každá kultura má v sobě něco zajímavého. Aby si dítě mohlo vytvořit nějakou vlastní identitu, je potřeba, aby svůj původ přijalo a psychicky se s ním vyrovnalo. Jednou z nejdůležitějších věcí je dítě připravit na příchod do školy a na to, že ve škole může mít problémy s tím, že je odlišné. To ale není důvod k tomu svou kulturu a identitu popřít, jen k ní přidat i sociální normy a zvyklosti společnosti, ve které dítě žije. *„Cesta ke zvýšení prestiže každého jednotlivce vede přes zvýšení prestiže celé skupiny, přes pozdvižení celé etnické society a vyjasnění jejího místa v majoritním prostředí a tím soužití s ní. Tzv. cikánsko – romský problém není jen problémem z hlediska majoritní společnosti, ani Romů samotných, ale oboustranným.“*¹²

Ve škole by se dítě mělo vyskytovat v multikulturní společnosti, která uznává jeho kulturu a identitu. Multikulturalismus může ale nabývat různých podob, které by se obecně daly rozdělit na ty, které zahrnují nerovnoprávný přístup k uznávaným menšinám a na ty, které kombinují uznání těchto menšin s požadavkem na rovnoprávnost jejich členů.¹³ Ve škole, ale obecně i ve společnosti, je žádoucí samozřejmě ten druhý způsob. *„Multikulturní výchovu považujeme za součást inkluzivní výchovy ve smyslu principiálního zaměření celkové výchovy a vzdělávání.“*¹⁴

Je důležité brát v potaz také to, že vzdělávání se většinou lidí poskytuje prostřednictvím instituce - školy a o té má mnoho Romů špatné mínění a vnímá ji spíše jako represivní orgán. Většina Romů získala svoje špatné mínění z vlastních zkušeností, protože se ve škole dostávali do dennodenních konfliktů a nakonec dostali, někdy i bezdůvodně, nálepku "problémových žáků". Pokud školu rodiče nevnímají jako důležitou, je pravděpodobné, že nebudou děti motivovat k tomu, aby

¹¹ Srov. FRIŠTENSÁ, Hana, Táňa ŠIŠKOVÁ a Petr VÍŠEK. *Řetězky II: o Romech*. Praha: Občanské sdružení R-MOSTY, 2004.

¹² BALVÍN, Jaroslav a kol. *Romové a jejich učitelé. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, str. 24*

¹³ Srov. SMĚKAL, Vladimír. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Brno: Barrister & Principal, 2003

¹⁴ RÝDL, Karel. *Sborník příspěvků: Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu*. Liberec: Liberecké romské sdružení, 2010, str. 18

tam pravidelně docházeli. Bez motivace od rodičů nebudou mít děti takovou potřebu školu navštěvovat. Pokud rodiče vnímají školu jako nepřátelské prostředí, je pravděpodobné, že ji tak budou vnímat i jejich děti.¹⁵

Co se týče přímo vyučování, je potřeba, aby třídu s romskými dětmi měl na starosti učitel, který si je vědom toho, že bude postaven do netypických nestandardních situací, na které se většinou nemůže ani připravit. Hodnoty majoritní společnosti mohou totiž být v rozporu s hodnotami Romů, a tudíž může docházet k častým nedorozuměním. Někteří učitelé mají tendenci se k romským dětem chovat jak zachránci, ale to by neměli. Učitel by měl odhlédnout od všech jeho představ o tom, jak by dítě mělo vypadat, jak by se mělo chovat, projevovat atd. Učitel by určitě neměl potírat jeho způsob života, jeho kulturu nebo jiný způsob výchovy. Učitel by se měl naučit romské dítě chápat a ne ho měnit. Pro úspěšnou spolupráci dítěte s učitelem je potřeba, aby učitel dítě nejenom poznal, ale také mu porozuměl. Při jeho edukaci je potřeba umět využít vše, co učitel o dítěti ví - jeho rodinnou situaci, jak je vychováváno, kde bydlí a podobné informace, které by mohly ovlivnit individuálně nastavený přístup k danému dítěti. Pedagogickou praxí bylo dokázáno, že nejhorší pro výchovně vzdělávací působení je metodická jednotvárnost. Mezi metody, které zlepšují vztahy mezi dětmi, rodiči a učiteli patří například metoda rozvinuté kooperace.¹⁶ *"Cílem je odstranit bariery a předsudky ve vzájemných vztazích a prohloubit prosociální chování hlavně mezi příslušníky různých etnik, kultur"*¹⁷.

Učitel by v žádném případě neměl dopustit zobecnění špatné zkušenosti s chováním dítěte a vztahování tohoto jevu na chování etnika jako celku. Měl by vést žáky k otevřenému sdělování svých pocitů, při hněvu dětí projevit pochopení a soucítění, vymezit jasná pravidla pro soužití žáků ve třídě, učit děti mluvit konkrétně, stimulovat morální úsudky žáků a rozvíjet v nich empatii, navozovat činnost v kruhu s výměnou pozic a vždy vytvářet smíšené třídy, nikdy neoddělovat děti národnostních menšin.¹⁸

V metodické části se budu zabývat tím, jaké specifické potřeby vidí komunitní centrum u romských předškolních dětí a jak se je snaží naplňovat.

¹⁵ Srov. PAPE, Iveta. *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Občanské sdružení Slovo 21, 2007.

¹⁶ Srov., tamtéž

¹⁷ PAPE, Iveta. *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Občanské sdružení Slovo 21, 2007, str. 39

¹⁸ Srov., PAPE, Iveta. *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Občanské sdružení Slovo 21, 2007.

3.1 Potřeby dětí připravujících se do školy

Předškolním věkem pro dítě začíná naprosto nové období, všechny důležité věci se mění a tím pádem dítě začíná mít úplně nové potřeby. Pro úspěšný nástup do školy je potřeba, aby tyto potřeby byly kontinuálně naplňovány a tím se dítěti umožnil co nejsnazší přestup z mateřské školy či domácnosti do školy. Pro děti ohrožené sociálním vyloučením je tento přestup a integrace do školního kolektivu komplikovanější, proto je naplnění těchto nových potřeb dětí opravdu klíčové. Potřeb je opravdu hodně - a proto jsem se rozhodla, že se zaměřím na ty, které jsou podle mého názoru nejdůležitější:

1. Potřeby v rámci sociální vyspělosti
2. Potřeby v rámci domácího zázemí a domácí podpory
3. Potřeby v rámci přípravy a integrace do nového kolektivu
4. Potřeby v rámci pomoci s domácí přípravou

3.1.1 Potřeby v rámci sociální vyspělosti

V rámci sociální vyspělosti se můžeme bavit o mnoha typech potřeb jako například potřeba seberealizace, potřeba vlastní identity, potřeba kontaktu s vrstevníky nebo potřeba vývoje vztahu s rodiči, čímž jsem samozřejmě zdaleka neshrnula všechny. V tomto období si můžeme všimnout, že děti vysloveně touží po společnosti vrstevníků. Je dobré děti v této tužbě podporovat, protože pokud se dítě naučí dobře vycházet s dětmi ještě před nástupem do školy, bude pro něj podstatně lehčí navázat nějaké dobré vztahy přímo ve škole. V tomto věku se také pokládají základy pro velmi důležitý vztah pro budoucnost – pro přátelství. Je potřeba připravit dítěti podmínky k tomu, aby mělo možnost si nějaké přátele najít. Nejen z tohoto důvodu je velmi přínosné, pokud děti docházejí do mateřské školy či nějakého podobného zařízení. V tomto zařízení mohou pravidelně naplňovat mnoho ze svých potřeb vedoucích k sociální vyspělosti.

Pro děti ze sociálně vyloučených lokalit či pro děti ohrožené sociálním vyloučením je dosáhnout sociální vyspělosti většinou ještě složitější, protože se jim často rodiče nevěnují tak, jak by bylo třeba, a tudíž při nástupu do školy nejsou na

mnoho věcí připravené. Mateřská škola či nějaká jiná forma předškolního klubu je pro děti často první příležitostí, jak přijít do kontaktu s majoritní společností či alespoň cizími dětmi. Tato zkušenost je pro ně velmi důležitá, aby se v budoucnu mohly alespoň pokusit zařadit se do majoritní společnosti a neocitly se na jejím okraji.¹⁹

Aby dítě mohlo dosáhnout alespoň určité úrovně sociální vyspělosti, musí ovládat jisté sociální dovednosti²⁰:

- a) Komunikace (verbální a neverbální)
- b) Přiměřené reakce na nové situace
- c) Adaptace na nové prostředí
- d) Porozumět vlastním pocitům a schopnost sebeovládání
- e) Porozumět emocím a chování druhých lidí
- f) Objektivní sebepojetí a sebehodnocení

Sociální dovednosti dítěte hodně ovlivňují to, jak dané dítě vnímají ostatní děti, jak se k němu chovají, jak ho respektují a jak mu umožňují, aby si naplnil své emocionální potřeby a potřeby vztahu. Dítě s dobrými sociálními dovednostmi je oblíbenější, dostává od okolí lepší zpětnou vazbu, zvyšuje se mu tím sebevědomí, přináší mu to pocity uvolněnosti, radosti, spokojenosti, seberealizace, autonomie a tyto pocity fungují jako prevence pozdějších problémů (deprese, agresivita, šikana, záškoláctví).

Tyto dovednosti si dítě může osvojit pouze kontaktem s lidmi, tento proces se nazývá tzv. sociální učení a je zprostředkováván různými formami²¹:

- a) zpevnování
 - 1) odměny – pochvala, povzbuzení, uznání, vyjádření náklonnosti
 - 2) tresty – projevy nesouhlasu, zamítnutí, odepření projevu sympatie, pohrůzka

¹⁹ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996.

²⁰ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a.s., 2007.

²¹ Srov. tamtéž

- b) odezírání (dítě se snaží napodobovat takové chování, za které je jeho model chválen nebo odměňován – např. jeho kamarád, sourozenec, pohádková postava)
- c) očekávání (pojmenovaným očekáváním ovlivňujeme způsob chování)
 - 1) pozitivní očekávání – „dokážeš to“, „to zvládneš“, „máš na to“ podporuje dítě
 - 2) negativní očekávání – „z tebe stejně nic nebude“ snižuje sebevědomí dítěte
- d) nápodoba a ztotožnění (nápodoba se uskutečňuje na základě identifikace – dítě napodobuje člověka, kterému věří, který je mu sympatický, který je oblíbený, kterého má rádo)

Pro uspokojení sociálních a emociálních potřeb dítěte a pro úspěšný rozvoj sociálních dovedností je důležité dodržovat pár metodik chování²²:

- a) naladění (projevování vřelosti, podpory a empatie)
- b) věnování pozornosti (jedná se o obyčejné věci, které ukážou dítěti, že se o něj člověk zajímá – dívání se do očí dítěte, když mu něco říká; naslouchání toho, co mu dítě říká; spoluúčast na tom, co dítě dělá)
- c) přijetí (tím se myslí akceptování a respektování dítěte takového, jaké je)
- d) pochopení pro jeho potřeby (dítě je v uspokojení svých potřeb závislé na dospělém, na tom, na jaké úrovni je splní, kolik jich splní, jak je vůči nim vnímavý a jakým způsobem je splní)
- e) ponechávání prostoru a vymezování hranic (dítě neomezovat, ale zase na druhé straně trvat na dodržování pravidel; umožnit mu říci svůj názor, umět prosadit svou vůli, ale na druhou respektovat názory dítěte a umět přistoupit na kompromis, případně ustoupit; učit děti vyjadřovat jejich pocity a potřeby, obhajovat je a usilovat o jejich uspokojení, ale na druhou stranu respektovat i potřeby druhých)

²² Srov. tamtéž

Dále je potřeba posilovat schopnost dítěte vydržet alespoň určitou dobu bez rodiče či někoho z rodiny. V předškolním klubu (ať už je to přímo mateřská škola nebo ne) dítě pozná, jaké to je být odloučený od rodičů, i když jen na pár hodin a tudíž si na to dítě může začít zvykat pomalu a za jeho vlastních podmínek. Tímto se předejde například tomu, aby v budoucnosti dítě utíkalo ze školy. Zvláště u dětí ohrožených sociálním vyloučením je toto velmi důležité - je totiž možné, že dítě je v kontaktu pouze s dětmi z jeho blízkého okolí a z jeho rodiny a vůbec neumí mluvit či vycházet s dětmi z jiných rodin. Schopnost vydržet někde bez rodiny je velmi důležitá k dosažení sociální vyspělosti u dítěte.

Další důležitou věcí, kterou se dítě musí naučit, je schopnost spolupráce. Tato schopnost bude ve škole velmi potřebná. Zmínit bychom měli také vlastnosti, které jsou nazývány jako tzv. pro-sociální. Těmito vlastnostmi se myslí ty, které dítěti ulehčí začlenění do různých lidských skupin, přijetí těmito skupinami a uplatnění se v nich - družnost, solidarita, obětavost, tolerance, soucit, soustrast.²³

3.1.2 Potřeby v rámci domácího zázemí a domácí podpory

Dobrý stav domácího zázemí a domácí podpory je pro psychiku a motivaci dítěte ve škole velmi důležitý. Pokud se dítě doma nebude cítit dobře, nebude mít motivaci se snažit ve škole, protože bude frustrované. Domácí atmosféra je pro dítě jedním z nejdůležitějších faktorů, který utváří to, jak se dítěti bude ve škole dařit.

Jedna z nejdůležitějších složek žádoucího domácího zázemí je psychická pohoda v rodině a psychická podpora od rodiny. Pokud dítě cítí, že v rodině panuje dobrá atmosféra, všichni se mají navzájem rádi a podporují se, je velmi pravděpodobné, že dítěti se ve škole povede lépe, než kdyby v rodině byla atmosféra napjatá. Pokud je v rodině napětí a rodiče se například často hádají, dítě to pozná, protože zvláště v tomto věku jsou děti na tyto věci velmi citlivé. Toto může později ovlivnit nejen výsledky dítěte ve škole. Další problém je, že pokud jsou rodiče nervózní či frustrovaní, přenášejí toto rozpoložení, ač třeba neúmyslně, na dítě. Z těchto problémů v domácnosti mohou později ve škole vzniknout problémy se soustředěním, problémy s komunikací s ostatními dětmi nebo ztráta jakékoliv motivace.

²³ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996.

Tímto se dostávám k další důležité potřebě, a tou je právě motivace dítěte. Motivace a rodinná podpora jsou klíčovými prvky pro lepší fungování dítěte ve škole. Zvláště ze začátku pro něj nebude lehké být ve škole s cizími dětmi a bude potřebovat vědět, že na to není samo, a že rodiče při něm stojí a podporují ho. Proto je dobré, aby mu rodiče již před nástupem do školy svou podporu často projevovali. V tomto věku motivace dětí pro vzdělání není ještě tak rozvinutá, a proto je potřeba ji v dítěti podporovat, aby si ji časem dokázalo vytvořit samo od sebe.²⁴

Aby se dítě cítilo v bytě či domě dobře, tak je zapotřebí, aby tam mělo nějaká oblíbená místa, kde se bude cítit dobře a bude vědět, že třeba toto konkrétní místo je jen jeho. V prostoru, kde dítě bydlí, obvykle obsazuje tři fyzická místa: postel, konkrétní židli (místo u stolu, kde se většinou konzumuje společné jídlo, ale dítě si tam může i malovat nebo si dělat domácí úkoly) a místo v centrální místnosti - většinou u televize. Tato tři místa dítě potřebuje, aby se v bytě či domě opravdu cítilo jako "doma", aby vědělo, že tam patří a má své pomyslné i konkrétní místo. Pokud tyto potřeby nejsou naplňovány, jedinec má potřebu hledat si to své místo někde jinde - dílna, sklep, pracovní koutek atd.

Pořádek v domácnosti také sehrává svoji roli, dává dítěti pocit řádu. Dítě vidí, že v rodině nevládne chaos, že je tu nějaký systém a nějaká pravidla. Pořádek je tedy tzv. "viditelný řád". Dobré pro dítě tedy je, pokud jsou věci na předem určených místech, prostor působí celkově vyváženě a prostorně a není nutné se pořádek adaptovat a učit se orientovat v novém prostředí.²⁵

Kromě psychické a fyzické stránky dobrého zázemí, je zde i stránka sociální. Pro dítě je důležité mít definované "své místo" mezi ostatními, patřit někam, mít svou roli a zároveň mít dojem soukromí.

Tento stav, pocit domácího zázemí, se s věkem mění. Často nedochází ke změnám fyzického zázemí (dítě bydlí ve stejném bytě/ domě) ale vztahy, atmosféra a lidé se mění, a to dítě může ovlivnit ještě více. Pokud se toho kolem dítěte mění moc a ono přestává cítit "pevnou půdu pod nohama" a ztrácí pocit bezpečí a jistoty, z čehož čerpalo energii a motivaci ke všem aktivitám, tak se jeho pozitivní emoce mohou změnit až na pocit osobního ohrožení. Tato změna potom může vést až např.

²⁴ Srov. SVOBODA, Jan. *Texty k inspiraci vyučujícím: (zvláště rodinné a sexuální výchovy)*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2010.

²⁵ Srov. tamtéž

k útěku z domu či podobným řešením situace. Dítě se tím většinou snaží na sebe upoutat pozornost a dát najevo, že se mu současná situace nelíbí, ale neví, co má udělat proto, aby se situace zase změnila a proto svůj nesouhlas dává najevo takto.²⁶

3.1.3 Potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu

Jeden z klíčových faktorů, který může situaci hodně ovlivnit, je chování samotného učitele dané třídy. Pro blaho dítěte je potřeba, aby se učitel snažil děti motivovat k tomu, aby nejdříve ostatní děti poznaly, než začnou podléhat předsudkům, které slyší od většinové společnosti. Učitel má v rukou velkou moc, děti v první třídě jsou totiž „odkázání“ na to, co jim řekne učitel, protože nemají ještě moc zkušeností, a pokud se učitel bude snažit, aby dané romské dítě zapadlo do kolektivu, je zde velká šance, že s jeho pomocí se to povede. Stejně to ale platí i bohužel naopak, pokud učitel nebude chtít, aby dítě do kolektivu zapadlo, nebo nebude mít motivaci pracovat s kolektivem, je možné, že dítě bude už od začátku na okraji kolektivu, protože je jiné a děti ho mezi sebe nepřijmou.

Velkou roli v začlenění dítěte do kolektivu hraje tzv. klima třídy.²⁷ Klima je „*souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení, vnímání prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků, které v nich jako ve spolutvůrcích a konzumentech vyvolávají edukační i jiné činnosti v daném prostředí*“²⁸

Klima se utváří i mimo třídu a střetává se v něm objektivní realita a subjektivní pocity. Klima je ovlivňováno vztahy žáků mezi sebou, vztahem žáka s učitelem, atmosférou, která panuje ve třídě, motivací žáků ke vzdělávání a také sebepojetím každého žáka. Dále se zde ještě může mluvit o sociálním klimatu školy, které může zahrnovat způsob vedení školy, řízení školy, popř. organizaci.²⁹ Další faktor, který může klima ovlivnit, je prostředí školy. Učitelé či ředitel by se měli snažit, aby se dětem i rodičům prostředí školy líbilo a vyvolávalo v nich pocit důvěry: „*Doporučuji, abyste se někdy vydali po škole a nasadili si rodičovské brýle.*

²⁶Srov. tamtéž

²⁷ Srov. KOUBKOVÁ, Petra. *Integrace romského žáka do kolektivu běžné základní školy z pohledu spolužáků a pedagogů*. České Budějovice, 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

²⁸ tamtéž str. 34

²⁹ Srov. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007

*Prozkoumejte třeba cestu od hlavního vchodu až k ředitelně a pozorně se rozhlížejte, co z vaší školy vidí na této trase návštěvník.*³⁰

Na klimatu třídy se podílí jak rodiče, tak děti, učitel i realita, se kterou žák přichází do kontaktu. Ve většině tříd působí učitel jako autorita, které děti naslouchají a napodobují její chování. Právě proto, zvláště v první třídě, má učitel velký vliv. Učitel má za úkol pozorování klimatu ve třídě a udržování jej ve správné hladině, která bude prospěšná jak pro učitele, tak pro žáky. V první třídě dokážou být děti opravdu kruté, protože si ještě plně neuvědomují následky svých činů, což je další důvod, proč je zde úloha učitele tak důležitá. Romské dítě se ve třídě ocitá ještě v horší situaci, protože ostatní děti uvidí na první pohled jeho antropologickou a sociální odlišnost, a pokud na ní negativně poukáže ještě nějaký rodič nebo učitel, je tato odlišnost už nepřehlédnutelná.

V rámci chování učitele se také uvádějí pojmy jako Pygmalion efekt a Golem efekt. Klima ve třídě totiž neovlivňuje pouze chování učitele, ale také jeho očekávání toho, jak se budou žáci projevovat. Proto je velmi důležité, aby učitel nepřistupoval k dětem s předsudky, jak pozitivními tak negativními. Pokud totiž bude přistupovat k žákům s již očekávaným chováním, můžou žáci jeho špatné či dobré očekávání vyplnit, ale jen proto, že se cítili, že jsou k tomu „donuceni“. Golem efekt zbrzdňuje vývoj žáka, v tomto případě žák naplňuje očekávání učitele, které není příliš pozitivní, protože se žák vzdaluje od jeho ideálu. Naopak Pygmalion efekt znamená, že žák naplňuje pozitivní očekávání podle plánu.³¹

Další lidé, kteří mohou velmi ovlivnit klima ve třídě, jsou rodiče, i když přímo ve třídě nejsou přítomni. Zvláště v první třídě se děti opravdu hodně snaží, aby zapadly, a proto napodobují chování například právě rodičů. Je potřeba, aby děti měly z domova nastavené správně hodnoty ohledně toho, jak se chovat.

Dále je jasné, že každé dítě si ve třídě trochu upraví své chování, aby zapadlo, ale rodič i učitel by je měli mít pod dohledem. Pokud je například ve třídě dítě, které je samotářské a nesnaží se zapojit do kolektivu, a některé děti ho začnou šikanovat, ostatní děti by se k němu neměly přidat jen kvůli tomu, že chtějí

³⁰ FELCMANOVÁ, Alena, M. A. a kolektiv Variant. *Rodiče - nečekaní spojenci*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., vzdělávací program Varianty, 2013, str. 20

³¹ Srov. KOUBKOVÁ, Petra. *Integrace romského žáka do kolektivu běžné základní školy z pohledu spolužáků a pedagogů*. České Budějovice, 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

zapadnout do kolektivu. Děti by měly jasně z domova vědět, že šikana je špatná, a že nikdo by ji neměl podporovat.

Dále je potřeba, aby rodiče dohlíželi na to, aby sami, i když třeba neúmyslně, nepřispívali k tomu, že děti budou kolektivem odmítány. Rodiče by měli mít pod dohledem, jak se dítě samo o sebe stará – jestli se dostatečně často sprchuje, zda si pravidelně čistí zuby, zda si pravidelně mění oblečení, zda se každé ráno češe, umývá si ruce po použití toalety a obecně jestli o sebe pečuje tak, jak by mělo, protože toto všechno může být překážkou pro jeho úspěšnou integraci do společnosti.

Další důležitá potřeba je to, aby děti z domova věděly, proč vlastně musejí chodit do školy a proč je to důležité. Někteří romští rodiče si nemyslí, že vzdělání je důležité, a to se potom odrazí i na přístupu jejich dětí ke školní docházce. Většina dětí nastupujících do první třídy, do ní vstupuje s pozitivním přístupem a poslouchá všechno, co učitel říká, a proto, když je ve třídě dítě, které tam chodí vysloveně nerado a dává to najevo, tak to působí rušivě na klima třídy a může to být příčinou problémů mezi spolužáky. K integraci je tudíž velmi důležité, aby se rodiče snažili dítě motivovat k docházení do školy. Dítě by mělo vědět, že čím vyšší vzdělání bude mít, tím také bude mít větší možnosti v budoucnu. Nemělo by být vedeno k tomu, že práce se dá sehnat i bez vzdělání, tím se totiž bude odlišovat od ostatních a i do budoucna to bude působit spíše negativně než pozitivně, co se týče úspěšného zapojení do společnosti.³²

Další potřeba se týká znalosti sociálních norem. Děti by před nástupem měly znát sociální normy společnosti, ve které žijí, protože pokud je nebudou dodržovat, ocitnou se rychle na jejím okraji. Jak už bylo několikrát zmíněno, děti jsou v první třídě velmi vnímavé, protože nevědí, co mají od ostatních čekat, a proto všechno a všechny pozorují a velmi pečlivě si vybírají, s kým se budou kamarádit. Pokud dítě udělá na první pohled špatný dojem, např. tím, že bude sprostě nadávat nebo bude zlé na ostatní, bude pro něj později o hodně těžší si najít kamarády.

Další potřeba je to, aby děti byly připravovány na kontakt s cizími lidmi. Pokud do té doby dítě nikdy nemluvalo s cizím člověkem, bude pro něj hodně těžké se začlenit do kolektivu, kde nikoho nezná a s největší pravděpodobností se nezapojí, protože se bude stydět a nebude mluvit, tudíž si ho děti nebudou všimnout a opět skončí

³² Srov. tamtéž

na okraji kolektivu. S tímto souvisí také to, že pro dobré zapojení do kolektivu je potřeba, aby dítě mělo sociální dovednosti na dobré úrovni.

Další faktor, který by bylo potřeba ovlivnit, je pohled neromských dětí na romské. Děti by měly být vychovávány tak, že každé dítě, i když je jiné, si zaslouží respekt a začlenění do kolektivu. Doma by je měli rodiče učit, že existuje mnoho různých kultur, a že ne jenom ta jejich je správná. Děti by měli vědět, že není správné posuzovat ostatní děti podle toho, jaký mají původ anebo odkud pocházejí, protože když se člověk zaměří na důležité hodnoty, jsme všichni stejní a máme stejné potřeby. Velký problém pro romské dítě se zapojit do kolektivu může být právě z tohoto důvodu, že děti ho už od začátku budou vyčleňovat z kolektivu, protože je jiné.³³

3.1.4 Potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou

K tomu, aby dítě úspěšně zvládlo absolvovat první třídu, je potřeba, aby předtím, než nastoupí do školy, procvičovalo některé dovednosti už doma. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává seznam dovedností, které by každé dítě mělo umět před nástupem do školy, a na kterých je potřeba pracovat doma či v nějakém předškolním klubu. Každé dítě je jedinečné, tudíž bychom ke každému dítěti měli přistupovat s individuálním přístupem, abychom dosáhli vytyčených cílů. Některé děti jsou pomaleji vyspívající, některé rychleji, lišit se mohou i v tom, jak jsou citlivé a odolné vůči nepříjemným zážitkům. Pro některé děti může pohlavek představovat duševní otřes a některé můžou tento fyzický trest preferovat před jiným. Toto platí pro výchovu vůbec a také pro to, když chceme nějaké dítě pochválit nebo mu vynadat, proto by člověk měl být i při plnění těchto požadavků velmi obezřetný.³⁴

Jeden z prvních požadavků, aby bylo dítě přijaté do školy, je to, aby bylo dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládalo své tělo a bylo schopné samo sebe v určitých případech obsloužit. Tím se myslí například to, že dítě bude schopné pohybovat se koordinovaně a být přiměřeně obratné a zdatné, což může dokázat například tím, že zvládne hodit a chytit míč, udrží rovnováhu na jedné noze,

³³ Srov. tamtéž

³⁴ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Praha: Portál, 2000.

umí skákat a v běžném prostředí se pohybuje bezpečně. Dále by se dítě mělo zvládnout svléknout, obléknout a about (dokázat si zapnout a rozepnout zip i malé knoflíky, zavázat si tkaničky a nasadit si čepici a rukavice). Dále se dítě musí umět samo najíst, použít správně příbor, nalít si nápoj, použít ubrousek a samo sebe ani stůl nezašpinit. Co se týče této oblasti, dítě také zvládne samostatně osobní hygienu (umí se vysmrkat, umyje a osuší si ruce, umí používat toaletní papír, umí spláchnout a uklidí si po sobě). Dále je potřeba, aby dítě zvládalo drobné úklidové práce, čímž se myslí, že bude schopné posbírat a uklidit věci a vrátit je na určené místo, připravit si pomůcky nebo srovnat hračky. Poslední schopností, kterou dítě musí zvládnout, aby dokázalo, že v této oblasti je zdatné, je schopnost postarat se o svoje věci, dávat si na ně pozor, vědět, kde je má a udržovat si v nich pořádek.³⁵

Další oblast, která se při vstupu do školy analyzuje, je schopnost dítěte kontrolovat a řídit své chování a také to, zda je relativně citově samostatné. Dítě musí být schopné zvládnout odloučení od rodičů, musí být schopné vystupovat samo, neschovávat se za rodiče, musí umět vyjádřit svůj souhlas i svůj nesouhlas. Dítě se musí projevovat jako emočně stálé, bez větších výkyvů v náladách. Dítě se dále musí umět ovládat a kontrolovat. Dále dítě musí umět nést zodpovědnost za své chování a dodržovat dohodnutá pravidla.

Další oblast, ve které dítě musí splnit jisté požadavky, se zabývá přiměřenými jazykovými, řečovými a komunikativními dovednostmi. Dítě musí být schopné vyslovit správně všechny hlásky (i sykavky, rotacismy a měkčení). Dále dítě musí být schopné mluvit ve větách, vyprávět příběh či popsat situaci. Ve většině případů by mělo mluvit gramaticky správně, užívat správný rod, číslo, čas a podobně. Dítě by také mělo rozumět většině slov a výrazů používaných v jeho prostředí. Dítě by mělo mít přiměřenou slovní zásobu a umět pojmenovat většinu toho, co se vyskytuje v jeho prostředí. Mělo by být schopné srozumitelně hovořit s dětmi i dospělými, vést rozhovor a respektovat jeho pravidla. Dítě by se dále mělo alespoň pokusit napsat hůlkovým písmem své jméno, aby si mohlo například nějak označit výkres. Dále je potřeba, aby dítě umělo přirozeně používat neverbální komunikaci (gesta, mimiku, řeč těla). Jedna z neposledních schopností v této oblasti je schopnost spolupracovat na něčem s ostatními dětmi.

³⁵Srov. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. *Desatero pro rodiče dětí předškolního věku*. 2015

Další oblast, kterou je potřeba mít s dítětem zvládnutou, je koordinace ruky a oka, jemnou motoriku a pravolevou orientaci. Do této oblasti patří například zručnost při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami či nástroji. Dítě také musí ukázat, že zvládá činnosti s drobnějšími předměty, jako jsou korálky, lego a podobné. Dítě umí držet správně tužku, vede stopu tužky a tahy jsou při kreslení plynulé. Dítě zvládne napodobit základní geometrické obrazce jako čtverec, kruh, trojúhelník a další tvary. Rozlišuje pravou a levou stranu a pravou i levou ruku, i když se třeba ještě někdy splete. Pokud má něco srovnat, řadí věci zpravidla zleva doprava. Ke kreslení nebo jiným činnostem, kde se uplatňuje preference ruky, používá dítě pravou či levou ruku podle čehož je poté zřejmé, zda je dítě pravák či levák.³⁶

V další oblasti se posuzuje jak dobře je dítě schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy. Dítě musí umět rozlišovat a porovnávat podstatné znaky a vlastnosti předmětů (barvy, velikosti, tvary, materiály, figuru a pozadí) a nacházet jejich společné a rozdílné znaky. Je potřeba, aby dítě také rozlišovalo zvuky (běžných předmětů, akustických situací i zvuky jednoduchých hudebních nástrojů). Dále je potřeba, aby rozpoznalo rozdíly mezi hláskami (měkké a tvrdé, krátké a dlouhé). Dítě sluchově rozloží slovo na slabiky, čili dokáže vytleskat slabiky ve slově. Dále se zjišťuje, zda dítě najde rozdíly na dvou obrazcích a doplní detaily. Také je potřeba, aby dítě bylo schopné rozlišit jednoduché obrazné symboly a značky, i jednoduché symboly a znaky s abstraktní podobou. Dále dítě postřehne změny ve svém okolí či na obrázku a řekne co je nového a co chybí. V neposlední řadě by dítě také mělo správně reagovat na světelné a akustické signály.

Další oblast, ve které by se dítě mělo orientovat, je oblast jednoduchých logických a myšlenkových operací a orientace v elementárních matematických pojmech. Dítě má představu o čísle (ukazuje na prstech či předmětech počet, počítá na prstech, umí počítat po jedné, chápe, že číslovka vyjadřuje počet). Dále se dítě orientuje v elementárních počtech (vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků minimálně v rozsahu do pěti až deseti). Dokáže porovnat počet dvou málopočetných souborů, čímž se myslí v rozsahu do pěti prvků (dítě pozná rozdíl a určí o kolik je jeden větší či menší). Dále je dítě schopné rozpoznat základní geometrické tvary jako je například kruh, čtverec nebo trojúhelník. Dítě také rozlišuje a porovnává vlastnosti

³⁶ Srov. tamtéž

předmětů. Dítě třídí, seskupuje a přiřazuje předměty dle daného kritéria (korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti). Přemýšlí, vede jednoduché úvahy, komentuje, co dělá, dokáže „přemýšlet nahlas“. Chápe jednoduché vztahy a souvislosti, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy nebo labyrint. Dítě také rozumí časoprostorovým pojmům (např. nad, pod, dole, nahoře, uvnitř a vně, dříve, později, včera, dnes) a pojmům označujícím velikost či hmotnost (např. dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký).³⁷

V další oblasti se zjišťuje, zda má dítě dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si něco zapamatovat a vědomě se učit. V rámci této oblasti je potřeba, aby dítě dokázalo soustředit pozornost na určitou činnost po určitou dobu, cca 5 až 10 minut. Důležité je, aby se dítě dokázalo soustředit i na ty činnosti, které pro něj nejsou zrovna zajímavé. Dítě si dokáže záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo a je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat a částečně i zhodnotit. Dítě si zvládne zapamatovat říkadla, básničky nebo písničky. Přijme úkol či povinnost a zadané činnosti se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným a dokáže vyvinout úsilí a dokončit je. Při zadání nějaké činnosti postupuje podle pokynů a dokáže pracovat samostatně.

Další velmi důležitá oblast, zvláště pro romské děti pro jejich úspěšný vstup do třídního kolektivu je to, že dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé a schopné soužití s vrstevníky ve skupině.

Dítě úspěšně uplatňuje základní společenská pravidla (zdraví, umí požádat, poděkovat, omluvit se) a navazuje kontakty s dítětem i dospělými. Komunikuje s nimi zpravidla bez problémů a mezi vrstevníky si nachází kamarády. Dítě se nebojí se odloučit na určitou dobu od svých blízkých. Další požadavek je, aby se ve hře dítě chovalo jako plnohodnotný partner (vyhledává osobu pro hru, v zájmu hry se domlouvá, a společně s druhým člověkem rozděluje a mění role). Dítě nebude mít problém se zapojit se do práce ve skupině, při společných činnostech bude spolupracovat a přizpůsobí se názorům a rozhodnutím skupiny. Pokud je potřeba, tak dítě vyjednává a snaží se dohodnout, dokáže vyslovit a obhájit svůj názor. Ve skupině (například v rodině) dodržuje stanovená pravidla, a pokud jsou dány pokyny, dítě ví, že je potřeba se těmito pokyny řídit. K ostatním se dítě chová přátelsky,

³⁷Srov. tamtéž

citlivě a ohleduplně (dělí se o hračky, pomůcky nebo pamlsky). Jedna z nejdůležitějších potřeb je, aby dítě bylo schopno brát ohled na druhé (dokázat se dohodnout, počkat, vystřídat se, pomoci mladším).³⁸

Předposlední oblast, kterou je potřeba se zabývat, je to, aby dítě bylo schopné vnímat kulturní podněty a projevoval tvořivost. To se může projevoval například tím, že bude pozorně poslouchat či sledovat se zájmem literární, filmové, dramatické či hudební představení. Zaujme ho výstava obrázků, loutek, fotografií, návštěva zoologické či botanické zahrady či statku. Bude schopné se zúčastnit dětských kulturních programů či zábavných akcí a svoje zážitky komentuje a vypráví, co vidělo zajímavého, co se mu líbilo nejvíc a co se mu třeba nelíbilo vůbec. Dále je vidět, že dítě splňuje tuto oblast, pokud se zajímá o knihy, zná mnoho pohádek a příběhů a má své oblíbené hrdiny. Také je dobré, pokud dítě zná hodně písní, básní anebo říkadel. Další důležitá schopnost je to, aby dítě dokázalo zazpívat jednoduchou píseň a rozlišit a dodržet rytmus (např. vytleskat nebo zahrát na bubínku). Do této oblasti se také řadí potřeba toho, aby děti zvládly vytvářet, modelovat, kreslit, malovat, stříhat, lepit, vytrhávat či sestavovat. Také je důležité, aby dítě před vstupem do školy hrálo tvořivé a námětové hry (např. na školu, na rodinu, na cestování, na lékaře) a dokázalo na chvíli zahrát nějakou divadelní roli.³⁹

Poslední oblast, kterou zde uvedu, je potřeba dítěte umět se orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě. Projevit tuto schopnost může dítě například tím, že se vyzná ve svém prostředí a spolehlivě se orientuje v blízkém okolí. Zvládá běžné praktické činnosti a situace, s nimiž se pravidelně setkává (dokáže vyřídit drobný vzkaz, nakoupit a zaplatit v obchodě, říci si o to, co potřebuje či umí zatelefonovat). Dítě ví, jak se má chovat doma či v mateřské školce a snaží se to dodržovat. Má poznatky ze živé i neživé přírody, lidí, kultury a techniky v rozsahu jeho praktických zkušeností (například ví, kdo jsou členové jeho rodiny a čím se zabývají, dokáže rozlišit různá povolání, rozlišuje pohlaví, ví, co jsou peníze, orientuje v dopravních prostředcích apod.). Dále se také přiměřeně zapojuje do péče o lidi, kteří to potřebují. Mimo jiné má také určité poznatky o širším prostředí, např. o naší zemi (jaké ještě existují města, řeky, jakým mluvíme jazykem apod.), ví o existenci jiných zemí a má jisté i když útržkovité poznatky o rozmanitosti světa (ví,

³⁸ Srov. tamtéž

³⁹ Srov. tamtéž

že existují nějaké světadíly, že existují jiné planety atd.) Další rozhodující faktor, je to, zda dítě ví, jak se má chovat ve školním či domácím prostředí, aby neohrožoval ani sebe ani ostatní a uvědomuje si možná rizika (ví, jak se přechází přes ulici atd.). V neposlední řadě byl také poučen o faktorech, které poškozují zdraví (kouření) a je si vědom toho, co je to rizikové či nevhodné chování (šikana, či násilí).⁴⁰

⁴⁰ Srov. tamtéž

4. Shrnutí teoretické části

V první kapitole teoretické části jsem se rozhodla zaměřit na samotné komunitní centrum, protože metodická část mé bakalářské práce se zabývá komparací služeb, které komunitní centrum nabízí, s potřebami dětí ohrožených sociálním vyloučením nastupujících do školy. Proto si myslím, že je vhodné nejdříve podat informace o daném komunitním centru k tomu, aby bylo jasné, o jaké komunitní centrum se jedná, co přesně je jeho cílem a také proto, aby potřeby mohly být zasazeny do kontextu služeb komunitního centra a čtenář měl dost informací na to, zhodnotit mou komparaci.

Jelikož podstatnou částí mé komparace je to, že zkoumám potřeby dětí právě z vyloučených lokalit či dětí ohrožených sociálním vyloučením, přišlo mi důležité do teoretické části zasadit kapitolu o sociálním vyloučení, aby bylo čtenáři jasné o potřeby, kterých dětí přesně se zajímám, a aby si čtenář opět mohl potřeby lépe zasadit do kontextu situace.

Další kapitola se zabývá romskou komunitou. Tuto kapitolu jsem se rozhodla do teoretické části zahrnout proto, že většina dětí, které navštěvují toto komunitní centrum, jsou romské děti. Proto mi přišlo důležité zasadit potřeby ještě do kontextu jejich situace, protože potřeby romských předškolních dětí jsou opět trochu více specifické než ostatních dětí ohrožených sociálním vyloučením.

V následujících podkapitolách uvádím už konkrétní potřeby v oblastech, které jsem si zvolila, které jsou podle odborné literatury klíčové pro úspěšný vstup dětí do první třídy.

5. Metodická část

5.1 Formulace hlavního a dílčích cílů výzkumu

Hlavním cílem metodické části této bakalářské práce je komparovat potřeby dětí ze sociálně vyloučené lokality, které se chystají na nástup do základní školy, s nabízenými službami Komunitního centra Amaro Phurd – Pražská a navrhnout případné další služby pro tuto cílovou skupinu. Tuto komparaci budu dělat na základě rozhovorů se sociálními pracovníci komunitního centra.

Dílčí cíle jsem si nastavila takto:

1. Zjistit potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.
2. Zjistit potřeby dětí v oblasti domácího zázemí a domácí podpory, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.
3. Zjistit potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.
4. Zjistit potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.

5.2 Zvolená výzkumná strategie

Jako výzkumnou strategii pro metodickou část jsem vybrala kvalitativní výzkumnou strategii. Pro výzkumnou strategii je typické, že v centru výzkumu bývá člověk či skupina lidí (mohou to být např. i lokality, které lidé žijí nebo pracují). Cíl, který si jedinec vytyčí, není nikdy naprosto ohraničený, během výzkumu se může ještě vyvíjet. Jev, o který se zajímáme, zkoumáme v jeho přirozeném prostředí. Kvalitativní výzkumná strategie by se také dala charakterizovat jako proces interakce výzkumníka a předmětu výzkumu (jeho účastníků). Jak už jsem naznačila výše, v průběhu výzkumu se vyvíjejí výzkumník, účastníci i výzkumná situace. Mezi hlavní

metody kvalitativního výzkumu můžeme zařadit: zúčastněné pozorování, rozhovor, skupinový rozhovor či ohniskovou skupinu.⁴¹

Vzhledem k tomu, že jsem už dopředu věděla, že chci tento výzkum provést pomocí rozhovoru se sociálními pracovníci patřících pod komunitní centrum, výzkumnou strategii jsem měla částečně zvolenou rovnou i s tím, protože jak už jsem uvedla výše, rozhovor je jednou z nejčastějších metod používaných při kvalitativní výzkumné strategii. Navíc si myslím, že ani jiná než kvalitativní metoda by pro tento výzkum nebyla vhodná. Rozhovor jsem si vybrala proto, že si myslím, že přímým kontaktem s pracovníci můžu udělat co nejrealnější komparaci potřeb dětí, protože pokud bych tyto potřeby porovnávala podle interních dokumentů v komunitním centru, vnímala bych tento výzkum jako příliš teoretický.

5.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka č. 1: Transformační tabulka

Hlavní cíl	Dílčí cíl	Indikátory	Tazatelské otázky
Zjistit potřeby dětí ze sociálně vyloučené lokality, které se chystají na nástup do základní školy, komparovat je s nabízenými službami KC a navrhnout případné další služby pro tuto cílovou skupinu.	DC 1. Zjistit potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti podle pracovníků KC ➤ Služby k naplnění potřeb ➤ Inovace daných služeb 	<p>TO 1 Jaké jsou podle Vás potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti?</p> <p>TO 2 Jaké služby používáte k naplnění těchto potřeb?</p> <p>TO 3 Je něco, co si myslíte, že vaše sociální služby nepokrývají nebo něco, na čem je</p>

⁴¹ *Co je důležité vědět o kvalitativním výzkumu?*. Zlín. Powerpointová prezentace. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. [cit. 2015-03-03].

			<p>potřeba ještě zpracovat?</p> <p>Otázka pro výzkumnici: Jak lze na základě zjištěných potřeb a nabízených služeb inovovat nabízené služby pro děti ze sociálně vyloučených lokalit?</p>
<p>DC 2. Zjistit potřeby dětí v oblasti domácího zázemí a domácí podpory, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Potřeby dětí v oblasti domácího zázemí a domácí podpory podle pracovníků KC ➤ Služby k naplnění potřeb ➤ Inovace daných služeb 	<p>TO 1 Jaké jsou podle Vás potřeby dětí v oblasti domácího zázemí a domácí podpory?</p> <p>TO 2 Jaké služby používáte k naplnění těchto potřeb?</p> <p>TO 3 Je něco, co si myslíte, že vaše sociální služby nepokrývají nebo něco, na čem je potřeba ještě zpracovat?</p> <p>Otázka pro výzkumnici: Jak lze na základě zjištěných potřeb a nabízených služeb inovovat nabízené</p>	

			služby pro děti ze sociálně vyloučených lokalit?
	<p>DC 3. Zjistit potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu podle pracovníků KC ➤ Služby k naplnění potřeb ➤ Inovace daných služeb 	<p>TO 1 Jaké jsou podle Vás potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu?</p> <p>TO 2 Jaké služby používáte k naplnění těchto potřeb?</p> <p>TO 3 Je něco, co si myslíte, že vaše sociální služby nepokrývají nebo něco, na čem je potřeba ještě zapracovat?</p> <p>Otázka pro výzkumnici: Jak lze na základě zjištěných potřeb a nabízených služeb inovovat nabízené služby pro děti ze sociálně vyloučených lokalit?</p>

	<p>DC 4.</p> <p>Zjistit potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou podle pracovníků KC ➤ Služby k naplnění potřeb ➤ Inovace daných služeb 	<p>TO 1 Jaké jsou podle Vás potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou?</p> <p>TO 2 Jaké služby používáte k naplnění těchto potřeb?</p> <p>TO 3 Je něco, co si myslíte, že vaše sociální služby nepokrývají nebo něco, na čem je potřeba ještě zapracovat?</p> <p>Otázka pro výzkumnici: Jak lze na základě zjištěných potřeb a nabízených služeb inovovat nabízené služby pro děti ze sociálně vyloučených lokalit?</p>
--	---	---	---

5.4 Volba výzkumného souboru

Rozhovory jsem udělala se sociálními pracovníci z komunitního centra. S těmito informantkami jsem se rozhodla udělat rozhovor, protože s předškolními dětmi přicházejí do kontaktu, mají zkušenosti z přímé práce s klienty a budou mít

k mému tématu bakalářské práce dle mého názoru nejvíce co říct. Dále mi také informantky byly doporučeny ostatními pracovníci v centru.

Tabulka č. 2: Informantky

INFORMANT/KA	POHLAVÍ	ZAŘÍZENÍ, VE KTERÉM PŮSOBÍ	FUNKCE
I 1	Žena	KC Amaro Phurd – Pražská	Sociální pracovnice
I 2	Žena	KC Amaro Phurd – Pražská	Sociální pracovnice
I 3	Žena	Předškolní klub pro děti U Piškota	Sociální pracovnice

Toto komunitní centrum je malé s menším počtem zaměstnanců, a proto je zde jen jedna sociální pracovnice, která má na starosti předškolní děti, ostatní pracovnice jí pouze vypomáhají. Protože však výzkum založený pouze na jednom rozhovoru by nebyl dostatečně reprezentativní, oslovila jsem ještě jinou sociální pracovníci, která se též stará o předškolní děti a patří pod komunitní centrum, ale působí na jiné lokaci. Jako třetí informantku jsem zvolila sociální pracovníci, která na klubu pro předškolní děti vypomáhá. Víím, že je zvykem udělat rozhovor alespoň se čtyřmi pracovníci, ale přišlo mi zbytečné zdržovat ostatní sociální pracovníci od jejich práce, když jejich zaměření ani neodpovídá tématu mé bakalářské práce, protože příliš nepřicházejí do přímého kontaktu s předškolními dětmi a tudíž by neměli k tomuto tématu příliš co říci, a pokud ano, pravděpodobně by to už zaznělo od kolegyně, která s předškolními dětmi pracuje. Informanty z jiné oblasti či jiného centra jsem také zvolit nemohla, protože by to neodpovídalo mému výzkumu. Domnívám se, že provedené rozhovory jsou dobrým pokladem pro vytvoření výzkumu, protože pracovnice se navzájem doplňovaly a myslím si, že zmínily, všechno co bylo podstatné a jelikož nemluvily o svých názorech, ale snažily se mluvit jménem komunitního centra, domnívám se, že jejich odpovědi nebyly příliš subjektivní. Pracovnice se snažily, aby jejich názory popisovaly realitu a konkrétní

fungování komunitního centra. Na rozhovory jsme si vyčlenily dostatečný časový prostor, takže jsme témata probíraly skutečně detailně, problémy jsme podrobně prodiskutovaly a snažily jsme se neopomenout žádný z aspektů důležitých pro mnou prováděný výzkum.

5.5 Popis organizace a průběhu výzkumu

Nejdříve jsem se zkontaktovala s pracovníci komunitního centra, zda by bylo možné, aby bylo komunitní centrum součástí mé bakalářské práce. Dostala jsem pozitivní odpověď a poté už jsem se obrátila přímo na vedoucí komunitního centra, abych se s ní domluvila na detailech a představila jí moji vizi o zapojení komunitního centra do mé bakalářské práce. Paní vedoucí si se mnou domluvila schůzku, kde jsme probraly, za jakých podmínek to bude možné, a obecně prodiskutovaly detaily ohledně realizace tohoto projektu. Když jsme dořešily všechny formální věci, paní vedoucí mi doporučila domluvit se na rozhovor s informantkami. Spojila jsem se tedy poté s informantkami a ty mi řekly, kdy by měly čas udělat se mnou rozhovor. První a druhý rozhovor se uskutečnil přímo v komunitním centru, třetí v předškolním klubu U Piškota. Rozhovory byly strukturované, měla jsem předem připravené otázky, které jsem rozdělila do čtyř oblastí, a každá oblast obsahovala tři otázky. Pokud jsem ale potřebovala, tak jsem se na různé detaily doptávala, abych následně mohla provést kvalitní komparaci. Původně jsem chtěla každé oblasti věnovat 15 minut, ale nakonec jsme se od této představy u každého rozhovoru lehce odchýlila v obou směrech. Celý rozhovor byl nahráván, abych při zpracovávání tohoto rozhovoru mohla být co nepřesnější a mohla například i něco citovat.

Spolupráce byla výborná a informantky mi velmi ochotně odpověděly na všechny otázky. Po každé oblasti se mě doptávaly, zda jsem získala data, která jsem potřebovala a nepotřebuji se zeptat ještě na něco, předtím než začneme diskutovat o další oblasti.

5.6 Způsob analýzy získaných údajů

Jelikož jsem rozhovory měla rozdělené do čtyř částí a měla jsem je nahrané jako čtyři části, stejně jsem je i zpracovávala. Byla jsem rozhodně ráda, že jsem se

rozhodla rozhovory nahrát, protože jsem měla možnost autentičtěji zpracovat dané informace a pokud jsem něčemu nerozuměla, mohla jsem si rozhovor pouštět vícekrát za sebou. Jak už jsem říkala, spolupráce probíhala výborně, a proto se mi tyto rozhovory i dobře zpracovávaly. Jediný problém byl ten, že jsem se někdy nedokázala přesně vyjádřit, tudíž mi informantky několikrát začaly odpovídat na něco jiného. Výzkum to ale neohrozilo, protože informantky byly velmi shovívavé a ochotné a vždy mi odpověděly na doplňující otázky.

Při zpracovávání jsem se snažila nejdříve vyselektovat nepodstatné informace a zaměřit se na své dílčí cíle. Potřeby, které informantky zmínily, jsem si vždy sepsala na papír a postupně u všech potřeb provedla komparaci. To, s čím jsem měla problém, bylo to, správně spolu potřeby spojit, rozhodnout, co budu komparovat s čím, protože někdy jsem měla více možností, takže to mi zabralo asi nejvíce času, abych se ujistila, že komparace bude co nejužitečnější a opravdu kvalitní.

5.7 Rizika výzkumu a výzkumné strategie

Jak už bylo řečeno na začátku, pro výzkum jsem si zvolila kvalitativní metodu, i když jsem s rozhodnutím použít tuto metodu narazila na pár nevýhod této výzkumné metody. Jednou z těchto nevýhod je například neprůhlednost, zvlášť v tomto případě, kdy jsem měla jenom tři informantky. Dále může být rizikové získávat data od informantů, protože člověk nikdy nemá jistotu, že se informant bude držet tématu, nebude mluvit o něčem jiném a výzkumník opravdu získá ta data, která potřebuje. Já jsem ale v tomto výzkumu měla na informantky štěstí a rozhovor proběhl výborně a já získala všechna data, která jsem potřebovala.

Nevýhodu tohoto výzkumu vidím v tom, že samotná realizace rozhovoru byla poměrně časově náročná. Nejdříve bylo potřeba se zkontaktovat s informantkou, poté přijet na dané místo, a například samotný rozhovor a příprava na první rozhovor trvala okolo 2 hodin. Poté bylo ještě potřeba nahrané rozhovory zpracovat, což zabralo asi nejvíce času z celého tohoto procesu, protože bylo nutné vyselektovat důležité informace a opatrně zvážit co se bude hodit uvést do komparace a co ne.

Jsem si vědoma, že při výzkumné metodě pomocí rozhovoru může tazatel narazit na neochotu informantů odpovídat na některé otázky či tendenci odbočovat od zkoumaného tématu. Já jsem měla opravdu obrovské štěstí, že jsem dělala rozhovor s těmito informantkami, protože spolupráce s nimi byla naprosto výtečná.

6. Analýza a Zpracování získaných údajů

6.1 DC 1

Jako první dílčí cíl jsem si zvolila, zjistit potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci. Dílčí cíl jsem si rozdělila na tři části a podle toho jsem i pokládala otázky:

Dílčí cíl 1.1 Potřeby dětí v oblasti

Dílčí cíl 1.2 Služby naplňující tyto potřeby

Dílčí cíl 1.3 Inovace

Na DC 1.1 jsem získala data pomocí OT 1.

V něm informantky uvedly, že jako jednu z klíčových potřeb vnímají to, že by děti měly být **v kontaktu se společností a naučit se sociální normy přijímané touto společností**. Protože když děti přijdou do první třídy, bojí se kontaktu s ostatními dětmi, je pro ně velmi těžké se adaptovat na nově vzniklou situaci a naučit se dodržovat jiné společenské normy než ty, které mají nastavené z domácnosti. Tento dojem má informantka například z toho, že když jde někdy s dětmi na procházku nebo na návštěvu do jiného klubu, děti se chovají úplně jinak, stydí se, skoro nemluví, bojí se toho nového prostředí a nechtějí přijmout jiná pravidla, než ta, které mají doma nebo právě v komunitním centru.

Dále si jedna z informantek myslí, že je důležité, **aby děti prošly před školou socializací a naučily se některé sociální dovednosti**, aby byly připravené na školní docházku a aby se jim tam dařilo. S tím souvisí, že je důležité, aby dítě bylo schopné říci, co chce a dokázat si uhájit svůj názor.

Dále je potřeba, aby dětem někdo předal **základní informace o škole**, že je důležité tam chodit, co je tam čeká a tak podobně.

Další z klíčových potřeb je podle informantek je **procvičování komunikace**, výslovnosti a rozšiřování slovní zásoby, protože například děti, které chodí do centra, mají často pomíchanou romštinu s češtinou a potom je těžší jim rozumět. Dále je potřeba podle jedné z informantek pracovat s rozvojem pozornosti. *„Poté je důležitá také komunikace, rozšiřování slovní zásoby a procvičování výslovnosti, protože oni mají pomíchanou romštinu a češtinu a v závěru z toho nevznikne nic, například takovéto: „čaje podej“ tak někdo neví kdo je „čaje“, nebo mu náhodou budou rozumět špatně a už z toho může být konflikt“* (I 1)

Podle další informantky je důležité, aby byly děti **schopné odejít od rodičů a vydržet bez nich určitou dobu** a na jistou dobu poslouchat někoho jiného než své rodiče. Je potřeba aby se dítě osamostatnilo, aby si umělo vybudovat vztahy s vrstevníky a snažilo se začlenit do kolektivu.

Na DC 1.2 jsem získávala data pomocí OT 2.

Klíčovou potřebu, tím myslím, **potřebu intenzivnějšího kontaktu se společnostmi a naučení se nových sociálních norem, se snaží komunitní centrum naplňovat různými způsoby**. Jeden způsob, jak děti naučit dodržovat pravidla ve společnosti, **je naučit je dodržovat pravidla v komunitním centru**. Projevuje se to například tím, že předtím, než si dítě sní svou svačinu, mělo by si umýt ruce, pokud necvičí, nedostane bod na nástěnku, a tak podobně. K tomu patří i to, že týden je tematicky rozdělen a děti se musí naučit respektovat tento program. V tomto ohledu se klade **velký důraz na vysvětlování**. Další způsob jak naučit děti nejen sociální normy je ten, že v komunitním centru jsou nastaveny **tzv. měsíční plány**. V únoru se tento měsíční plán týkal ekologie, děti se učily, jak se správně třídí odpad, jaké popelnice se k tomu používají a všechny potřebné informace.

Další způsob, jak je naučit sociální normy a naučit se jednat s lidmi a zároveň je více zapojit do společnosti, je například to, že se **s dětmi chodí na procházky do okolí a probírají se s nimi pravidla, která venku platí** - například to, že se přechází na zelenou, že se na ulici nekřičí a podobně. Jednou měsíčně se organizuje i

celodenní výlet, např. do Malšovic, nebo nedávno děti byly v hasičské zbrojnici a je v plánu je vzít i třeba do divadla. Děti chodí přibližně jednou za měsíc na canisterapii.

Co se týče procvičování komunikace, tak tam jsou také vytyčené jisté způsoby procvičování, jedním z nich je například **bajkoterapie či muzikoterapie**. V rámci bajkoterapie se děti dozví něco nového, rozšíří si tím svou slovní zásobu, a když se daná bajka potom s dětmi rozebírá, rozvíjejí si děti i své komunikační schopnosti. V rámci muzikoterapie se učí různým sociálním dovednostem, jako například vyjádřit svůj názor a tak podobně.

Další způsob, jak zlepšit jejich komunikační schopnosti a vysvětlit jim věci, kterým třeba moc nerozumí, je při svačině. Při svačině se může s dětmi začít diskuze například o škole a říct jim, proč je důležitá a ostatní informace a vyslechnout si jejich názory, čímž si oni procvičí výslovnost a také se dozvedí nějaké nové informace. Dále **pracovníci děti učí básničky**, ale tato potřeba se **kontinuálně naplňuje přes celý den, tím, že se s dětmi mluví o věcech, které by je mohly zajímat, či o věcech, které by měly znát**. Schopnost odpoutat se od rodiny a poslouchání někoho jiného než rodiče se procvičuje už jen tím, že se **dítě naučí chodit pravidelně do předškolního klubu**. V rámci terénní služby, konkrétně doučování v rodinách, se také dá pracovat na schopnosti dítěte věnovat pozornost někomu jinému, než jsou jeho rodiče či sourozenci.

Na DC 1. 3 jsem získávala informace pomocí otázky OT 3.

Inovace, jak vylepšit naplňování potřeb v rámci této oblasti, informantky napadají, ale podle jedné z nich je problém s realizací. Program už je takhle dost strukturovaný, a pokud by se pracovníci rozhodli tam něco přidat, museli by něco vynechat, takže je to složité. Informantka má ale v plánu zahrnout novou aktivitu - **čtení knížky, kde by děti s knížkou naprosto soucítily**, např. pokud by pracovník četl o misce křupek, objevila by se před nimi opravdu miska křupek a děti by dělaly přesně to, co uslyší v té pohádce. Tato aktivita by měla procvičit schopnost udržet pozornost, rozšířit jejich slovní zásobu a procvičit jejich komunikační schopnosti.

Shrnutí prvního dílčího cíle:

Jako první potřeba, která byla uvedena, bylo začlenění dětí do společnosti a dodržování sociálních norem. Tato potřeba je do jakési míry naplňována, protože pracovníci kladou velký důraz na vysvětlování norem, které jsou důležité a snaží se to děti naučit nejen teoreticky, ale také praktickým ukázkami - s dětmi chodí na procházky do okolí, probírají se s nimi společenská pravidla a přímo se jim to ukazují – přechází se na ulici atd. To je pro děti určitě prospěšné. Ohledně začlenění do kolektivu se jednou měsíčně organizuje i celodenní výlet, např. do Malšovic, nebo do hasičské zbrojnice či na canisterapii.

Jako druhá potřeba byla uvedena socializace, sociální dovednosti a schopnost vyjádřit svůj názor. Potřeba naučit se sociální dovednost je dle mého názoru naplňována, protože pracovníci se snaží děti naučit chovat se podle pravidel – prosit, děkovat, diskutovat s nimi o různých věcech a snaží se je přivést do kontaktu s ostatními lidmi např. venku na přechodu, budou vědět, že mají pozdravit a ne se zamračit. Potřeba schopnosti vyjádřit svůj názor je dle mého názoru také do určité míry naplňována tím, že ráno, když přijdou do klubu, tak se jich pracovník zeptá, jak se mají, co by dneska chtěli dělat a rozvedou spolu nějakou konverzaci. Co se týče potřeby socializace, ta si myslím je naplňována také jen do určité míry, protože děti přicházejí do kontaktu jen s dětmi, které už znají dlouho nebo většinou s jinými romskými dětmi, ale pro úplně naplnění socializace si myslím bylo potřeba více přicházet do kontaktu s dětmi z jiných sociálních vrstev.

Jako další potřeba byla uvedena potřeba získání informací ohledně školy a toho, co je čeká. Tato potřeba se podle mého názoru příliš nenaplnuje, naplňuje se pouze neformálně, například při povídání u svačiny.

Jako další potřeba byla uvedena potřeba procvičování komunikace. Tato potřeba se naplňuje dostatečně například bajkoterapií či muzikoterapií.

Dále byla zmíněna potřeba schopnost dítěte opustit na určitou dobu rodiče a věnovat pozornost někomu jinému, to se naplňuje prakticky už jen samotnou přítomností v klubu a tím, že dítě nemůže odejít, dokud nebude konec klubu.

Myslím si, že celkově má tuto oblast potřeb komunitní centrum dostatečně dobře pokrytou, jediné, co zde postrádám je zajistit kontakt s dětmi z jiných

sociálních sfér a větší informovanost o budoucí školní docházce. Líbí se mi, že některé aktivity pokrývají několik potřeb najednou, tudíž se tyto potřeby naplňují opravdu často, navíc je vidět, že komunitní centrum má pořád spoustu dobrých nápadů, jak služby ještě vylepšit.

6.2 DC 2

Jako druhý dílčí cíl jsem si zvolila zjistit potřeby dětí v oblasti domácího zázemí a domácí podpory, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci. Dílčí cíl jsem si opět rozdělila na tři části a podle toho jsem i pokládala otázky:

Dílčí cíl 2.1 Potřeby dětí v této oblasti

Dílčí cíl 2.2 Služby naplňující tyto potřeby

Dílčí cíl 2.3 Inovace

Na DC 2.1 jsem získala data pomocí OT 1.

V této oblasti se informantky shodly na tom, že jedna z nejdůležitějších potřeb v této oblasti je **psychická podpora a motivace od rodičů společně s pocitem bezpečí a lásky.**

Dále jedna z informantek uvedla, že rodiče jsou často benevolentní a příliš se nezajímají o to, jak se dětem bude ve škole dařit, jaké budou mít výsledky, jak vycházejí s dětmi ve škole, zda se naučily společenské normy a tak podobně. Proto si informantka myslí, že jednou z nejdůležitějších potřeb dítěte je **pracovat s jeho rodiči.** Protože v komunitním centru je dítě například jen 3 tři hodiny denně, takže to v žádném případě nemůže nahradit vliv rodičů na dítě, pokud se rodiče naučí chovat podle společenských pravidel a budou vést dítě k tomu, že škola je důležitá, je velká pravděpodobnost, že to bude mít na dítě nějaký pozitivní vliv, ale pokud dítě uvidí, že se rodič nestará o jeho školní výsledky a nedodržuje sociální normy, dítě nebude mít potřebu je začít dodržovat.

Pokud se bavíme o domácím zázemí, je zde několik dalších potřeb. Z těch fyzických potřeb bylo uvedeno jako jedna z nejdůležitějších potřeb **mít**

v domácnosti svoje místo, kde může dítě dělat domácí úkoly. Člověku se hned lépe pracuje, pokud ví, že má na to připravené místo, které je jenom jeho. Dítě by mělo mít svůj stůl nebo místo u stolu, svojí židli a knihy nebo sešity, ze kterých bude dělat svoje domácí úkoly. Dále by mělo mít **k dispozici pastelky, tužky, lampičku a tyto věci potřebné k tomu, aby se mu pracovalo dobře.** Pokud ví, že toto místo mu bude sloužit, pokud bude potřebovat udělat něco do školy, vytvoří se tím i jakési nepsané pravidlo a dítě tudíž bude vědět, že děláni úkolů je jednou z jeho povinností

Pokud odhlédneme od věcí, které potřebuje k pracování, a podíváme se obecně na věci, které dítě potřebuje, aby se cítilo doma dobře, je potřeba, aby dítě mělo **svoje hračky, které patří jenom jemu.** Samozřejmě je dobré se o ně podělit například se sourozenci, ale pokud hračka patří přímo dítěti, dítě se tím naučí zodpovědnosti a nutnosti starat se o svoje věci. Další důležitá potřeba je mít místo například na gauči, místo, které je jenom jeho a ví, že mu tam nikdo nesesedne a dále například ještě **místo, kam si může odložit věci, aby mělo jistotu, že pokud si ty věci dá sem, že tam zůstanou a nikdo mu je nepřesune.** Jedna z informantek k tomu ještě dodává, že si myslí, že samozřejmě tyto materiální potřeby jsou důležité, ale např. u Romů to až takovou roli nehraje, děti jsou vychovávány s tím, že všechno musí sdílet, a proto potom nelpí na nějakém osobním vlastnictví, tudíž tyto potřeby pro ně nejsou tolik klíčové.

Pokud se zaměříme na psychické potřeby dítěte – je potřeba, **aby rodiče dítě motivovali k tomu chodit do školy a mít dobré výsledky.** Nejen od rodiče, ale i **motivace od sourozenců** má velký vliv. Důležité také je, aby **rodiče úkol dělali společně s dítětem,** protože zaprvé to bude pro dítě příjemnější, pokud mu s tím úkolem někdo pomůže a motivuje ho k jeho udělení, a za druhé se si tím dítě vytvoří zvyk dělat úkoly a časem je zvládne dělat i samo, ale na začátku většinou děti úkoly dělat nechtějí a pokud je mají dělat samy, tak to je radši někdy neudělají vůbec.

Poslední složkou dobrého domácího zázemí je to, **aby se dítě v rodině cítilo dobře.** V rodině by měla panovat dobrá rodinná atmosféra, rodiče by se neměli hádat, neměli by být nervózní, děti by se měly cítit ekonomicky zajištěné a tak podobně, protože pokud je v rodině dobrá atmosféra, na dítě to má velký pozitivní vliv, protože se tam cítí dobře. Dále je potřeba, aby se dítě doma cítilo výjimečně, aby vědělo, že je doma vítáno a že ho celá rodina má ráda. „*Tak, když se oprostím od*

toho, že samozřejmě potřebují nějaké materiální zázemí, biologickou péči, jídlo, ošacení a takovéto věci, které tvoří základ, tak tam je potom důležitá nějaká psychická vazba, která tam funguje potom v té rodině, vztahy v rodině, celkově si myslím, rodinné prostředí, jestli jsou v nějakém konfliktním, stresovém prostředí nebo jestli je to v poklidu, jaké tam vládnou vztahy nejen vůči tomu dítěte, ale také například mezi partnery.“ (I 2)

Na dílčí cíl 2.2 jsem získávala informace pomocí otázky OT 2.

Co se týče služeb, kterými se snaží tyto potřeby naplňovat, tak jedním z nich je **motivace rodičů při výkonu terénní práce**. Pokud například pracovník jde do rodiny řešit nějakou jinou zakázku a vidí, že dětem by prospělo, kdyby začaly chodit do komunitního centra, nebo že by byla potřeba se dětem více věnovat, sociální pracovník je seznámí s tím, že v komunitním centru mohou využívat i jiné služby, jako je například klub pro předškolní děti, vysvětlit jim proč a sdělit jim informace, které třeba předtím nevěděli. Rodičům je dále nabízeno, že v rámci programu God'aver jim pracovníci mohou pomoci při řešení jejich problémů, aby jejich rodina mohla žít v dobré atmosféře. Pro stmelování s ostatními lidmi komunitní centrum organizuje komunitní akce, kam mohou přijít celé rodiny, ale i lidé, kteří spadají do cílové skupiny, ale nejsou klienty v KC. Dále komunitní centrum zve rodiny na **různé společné výlety, akce a podobné události**. *„Co se týče potřeb v rámci psychologického vývoje dítěte a utužování vztahů, tak tím, jak pracujeme s celou rodinou, tak pořádáme různé akce pro rodinu, kde se snažíme podpořit zájem rodiče o dítě, co dělá, co se naučilo, co zvládá.“ (I 2)*

Dále komunitní centrum nabízí **sociální byty**, do kterých pracovníci dochází mimo jiné kvůli naplňování individuálních plánů. S rodinami, které s komunitním centrem spolupracují, se minimálně jednou za půl roku pořádá **schůzka rodiny a „superklíčového pracovníka“**, kde se sejde celá rodina, a diskutují a revidují se jejich individuální cíle. Jelikož je KC sociálně aktivizační služba, tak se pracovník kromě výjimek sejde vždy s celou rodinou. Pokud pracovník vidí, že dítě je už delší dobu nějaké rozladěné, může se stavit i z vlastní iniciativy v rodině a zeptat se, zda je vše v pořádku, zda nepotřebují s něčím pomoci, zda panuje dobrá atmosféra a

podobné věci. Komunitní centrum také organizuje **různá posezení s odborníky** ohledně různých témat, např. výchovy dětí.

Co se týče materiálních potřeb, tak s těmi se komunitní centrum také klientům snaží pomoci, například tím, že pokud nějaký rodič přijde se zakázkou, že potřebuje pro dítě nový stůl, tak pracovník se s ním podívá na internet na nějaké zajímavé nabídky či se kontaktuje další organizace, zda nemají nějaký nábytek. V minulosti se také uskutečnila akce s názvem „**Loučení s předškoláky**“, kdy děti na konci dostaly balíčky se školními potřebami a ostatní děti dostaly omalovánky a podobné věci.

Další informantka uvedla, že pracovníci se snaží v rámci poradenství s rodinou **řešit zlepšení bytových podmínek** a pomáhají jim například s vyřízením sociálních dávek, na které by měli nárok.

Na dílčí cíl 2. 3 jsem získávala informace pomocí otázky OT 3.

Co se týče inovativních nápadů, pracovníci z KC přemýšleli o tom, že by napsali o **sponzorský dar Hornbachu či OBI**, snaží se sehnat hodně partnerů a hodně zapojit do jejich služeb i společnost. Snaží se být inovativní, například uspořádali událost „Vyměň knížku za úsměv“, která fungovala na tom principu, že pokud do KC donesl někdo knížku, dostal úsměv, který vyráběly děti v klubu. Dále se chtějí na předškolním klubu zavádět **akce pro předškolní děti s rodiči nazývané „Tvořivá hodinka**“, které by byly pro celou rodinu, a byla by to kreativní hodina, kde by si rodina mohla dohromady malovat či něco vyrábět. Dále jedna informantka zmínila, že by bylo dobré vymyslet nějaký způsob, jak ukázat rodičům, aby nedělali všechno za dítě, ale aby spíš s ním spolupracovali, aby ho podporovali v jeho samostatnosti.

Shrnutí druhého dílčího cíle:

Jako jedna z hlavních potřeb byla v této oblasti uvedena psychická podpora a motivace dítěte od rodiny. Tyto potřeby jsou dle mého názoru naplňovány pouze částečně. Tyto potřeby se naplňují převážně pouze při výkonu terénní práce, rozhovorem s rodiči.

Dále zde byly zmíněné i fyzické potřeby - mít doma místo např. u stolu na úkoly nebo na gauči, dále mít svojí židli, knihy nebo sešity, hračky a další tyto materiální věci. Tyto potřeby si myslím, že jsou naplňovány na dobré úrovni. K naplnění těchto potřeb se KC snaží pomáhat tím způsobem, že pokud například přijde klient se zakázkou, že potřebuje nový stůl, tak pracovník se s ním podívá na internet, zda spolu nenarazí na nějaké kvalitní nabídky či pracovník kontaktuje další organizace, zda náhodou někdo neví o nějakém stole k dispozici. Další způsob, kterým se KC snažilo tyto potřeby naplnit, bylo například to, že v minulosti se uskutečnila událost s názvem „Loučení s předškoláky“ kdy předškolní děti, které se chystaly do školy, dostaly balíčky se školními potřebami.

Další potřeby, které byly zmíněné, jsou sociální potřeby. Je potřeba, aby se dítě v rodině cítilo dobře, aby cítilo, že tam patří, že má v rodině své „místo“ a aby vědělo, že je doma vítané a milované. Tyto potřeby jsou naplňovány na dobré úrovni. Pro stmelování rodiny KC pořádá různé společné výlety, různé akce a například v úterý je odpoledne klub otevřen nejen pro školáky, ale pro celou rodinu. Dále komunitní centrum nabízí sociální byty, do kterých pracovníci pravidelně docházejí a setkávají se s celou rodinou a ptají se všech členů, zda je všechno v pořádku, nepotřebují-li s něčím pomoci a tak podobně, aby se předešlo případným problémům.

Co se týče další práce s rodinou - pokud do KC přijde klient se zakázkou, ale pracovník si myslí, že by s klientem dalo pracovat i na jiných zakázkách, pracovník seznámí klienta s tím, jaké všechny služby se v komunitním centru mohou využívat, proč je dobré tyto služby využívat, kdy je možné je využívat a všechny potřebné informace. Pokud by se klientovi podařilo vyřešit i jiné zakázky, bude to prospěšné pro zajištění potřeb v domácnosti.

Myslím si, že tyto potřeby KC také naplňuje na dobré úrovni, protože jakmile se jedná potřeby, které nejsou splnitelné přímo v komunitním centru, je to velmi těžké. Sice si myslím, že jsou tam ještě věci, na kterých by se dalo pracovat, třeba na větším podporování motivace rodičů, ale je mi jasné, že to je velmi komplikované, protože rodiče si neradi nechají mluvit do výchovy. Myslím si, že zvláště s těmi materiálními potřebami to je v KC hezky nastavené. Co se týče inovativních nápadů, opravdu se mi líbí myšlenka vytvořit spolupráci například s OBI nebo Hornbachem.

6.3 DC 3

Jako třetí dílčí cíl jsem si zvolila zjistit potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci. Dílčí cíl jsem si opět rozdělila na tři části a podle toho jsem i pokládala otázky:

Dílčí cíl 3.1 Potřeby dětí v této oblasti

Dílčí cíl 3.2 Služby naplňující tyto potřeby

Dílčí cíl 3.3 Inovace

Na DC 3.1 jsem získala data pomocí OT 1.

Informantky se shodly na tom, že jedna z hlavních potřeb pro úspěšný vstup do třídy je to, aby **dítě umělo dodržovat sociální normy nastavené společností**, které by se mělo učit už od malička. V první třídě jsou děti velmi citlivé a všímavé, takže pokud půjde dítě například na záchod a neumyje si potom ruce, nebude zdravit ani děkovat a děti to uvidí, může to jeho zapojení do třídy negativně ovlivnit.

Jedna z informantek také vnímá jako jednu z nejklíčovějších potřeb **schopnost sebeobsluhy a vydržet ve škole bez rodičů** či kamarádů z jeho domácího prostředí.

Další důležitý faktor je **postoj třídní učitelky**. Třídní učitelka může dítěti opravdu pomoci, pokud bude automaticky zařazovat do kolektivu a nebude se k němu chovat jinak.

Další důležitý faktor jsou samozřejmě **děti ve třídě**. Je důležité, jak byly vychovávány a jaký postoj k romským dětem mají jejich rodiče a jak to zapůsobilo na děti. Děti by měly vědět, že ať už je dítě romské nebo ne, měly by se k němu chovat stejně, protože jsme všichni stejní. Důležité také podle jedné z informantek je to, aby dítě mělo zdravé sebevědomí, aby si zvládlo najít nějaké kamarády.

Dále hodně záleží na **charakteru daného dítěte, aby bylo přátelské, kamarádké či například také dominantní**. Dítě může zapadnout do kolektivu, protože bude na všechny hodné a ke každému přátelské anebo také kvůli tomu, že bude dominantní a dokáže se dovnitř „probojovat“. Další potřeba podle jedné

z informantek je také to, aby se pracovalo na odstranění případné vady řeči dítěte, protože to by se mohlo stát překážkou pro zapadnutí do školního kolektivu.

Dále je potřeba, aby bylo dané **dítě psychicky připravené na vstup do nového kolektivu** a vědělo všechny potřebné informace o tom, např. to, že s někým novým bude muset sedět v lavici, bude se muset řídit určitými pravidly a také potřebují motivaci, proč tam chodit, že to tam nemusí být špatné a tak podobně.

Na DC 3.2 jsem získala data pomocí OT 2.

Pracovníci pracují na připravenosti dítěte při vstupu do nového kolektivu hned několika způsoby. Jedním z nich je, že se **snaží dětem podávat informace o tom, co je ve škole bude čekat**, že budou muset dodržovat určitá pravidla, a také se pracovníci snaží učit děti o společenských normách, ať už těm co platí přímo v klubu, nebo těm, co platí ve společnosti.

Dále pracovníci připravují různé **preventivní aktivity**, které pomáhají v dětech rozvíjet např. schopnost dodržování obecných soc. norem nebo odbourávání sociálně patologických jevů. Pro děti je také dobré, že když spolu řeší nějaký konflikt, přijde pracovník a ukáže jim způsob, jak situaci vyřešit bez násilí či konfliktu. „*Určitě pomáhá, když je tady těch dětí víc, když mají s kým spolupracovat a když se vzájemně i na něčem dohadují, tam je potom fajn, že je tam ten pracovník, že je naučí nějaký vzorec komunikace, který vede k cíli, který oni chtějí dosáhnout*“ (I3)

Dále se pracovníci snaží **děti motivovat k tomu, aby se do školy těšily**. Snaží se jim přiblížit to, co mohou ve škole očekávat, to, co se jim tam bude líbit, věci, které pro ně budou nové a tak podobně. Jedním z hlavních prostředků, jak děti připravit na nástup do nového kolektivu, je kontinuálně s nimi mluvit o tom, co je čeká a co by měly umět, jak by se měly chovat a prakticky to s nimi i třeba zkoušet (naučit je říkat děkuju, prosím, umývat si ruce a tak podobně).

Dále komunitní centrum pořádá **různé výlety**, kde se na ulici dětem ukazují jevy, které by jim pomohly se lépe ve škole adaptovat, například pokud pracovník vidí skupinku dětí, ukáže jim, že se drží ve dvojicích za ruce a že takhle se chodí na

školních výletech. Poté se jim ukazuje, jak by se děti měly chovat na veřejnosti, pustit starší lidi sednout, pozdravit a obecně je učí zásadám slušného chování.

Na DC 3.3 jsem získala data pomocí OT 3.

V rámci klubu CIKNE se plánuje projekt jménem „**Adaptační dny**“. Jde to o to navázat spojení s některým předškolním zařízením a začít tam dopoledne s dětmi docházet, aby děti přicházely do kontaktu s novými dětmi a novým prostředím - jiným než v je v klubu. Dále je v plánu rozšířit spolupráci s klubem U Piškota, aby se děti dostávaly co nejvíce do kontaktu s jinými dětmi než jen s těmi, které znají.

Shrnutí třetí dílčího cíle:

Jako jedna z nejdůležitějších potřeb v této oblasti bylo zmíněno naučení a dodržování sociálních norem majoritní společnosti. Tato potřeba je naplňována na dobré úrovni, protože v klubu děti vidí, že se musí chovat jinak a dodržovat stanovená pravidla a nemohou si dělat, co chtějí. Potom se o tom například během dne s dětmi hodně diskutuje a netoleruje se jim nezbedné chování. Pokud se s dětmi jde na procházku, probírají se například i pravidla, co platí na ulici a celkově ve společnosti, z více praktické stránky.

Dále je také důležité, aby se u dítěte pracovalo na zdravém sebevědomí, schopnost sebeobsluhy a komunikačních schopnost bez vady řeči. Potřeba pracovat na zdravém sebevědomí a potřeba schopnost sebeobsluhy jsou dle mého názoru naplňovány na dobré úrovni, protože pracovníci podporují jejich nápady, pokud neporušují pravidla a nedělají všechno za ně, ale nechávají je, ať to udělají samy. Co se týče komunikačních schopností, takt tato potřeba se také naplňuje na dobré úrovni, například v rámci bajkoterapie.

Další potřeba, která byla uvedena, je to, aby postoj paní učitelky a dětí byl přátelský a nediskriminační. To je ovšem pro pracovníky velmi těžké naplnit, tudíž se tato potřeba příliš nenaplnuje. Pracovníci nemají takovou pravomoc, aby chodili do školy a říkali dětem a paním učitelkám, jak se mají chovat. Pokud ale ve škole nastane nějaký problém, například šikana či se ve třídě dítěti nelíbí, tak pracovník může na základě prosby rodiče zahájit kontakt s učitelkou a situaci začít řešit.

Další potřeba, která byla označena jako klíčová, je psychická připravenost. Dítě by mělo vědět, co má očekávat ve škole a být na to připravené. Tato potřeba se také naplňuje pouze neformálně, při rozhovorech s dětmi u hraní her nebo svačině, tudíž se také naplňuje pouze částečně.

Myslím si, že naplnit potřeby z této oblasti, je nejtěžší, protože je zde hodně faktorů, které pracovníci, ale ani rodiče nemohou vůbec ovlivnit. Volba učitelky ve třídě je opravdu klíčová a o té bohužel ani pracovník ani rodič nerozhoduje, proto se třeba někdy tyto potřeby ve škole nenaplní, ale nemyslím si, že by to byla chyba KC, protože v této oblasti je to opravdu velmi komplikované a na to, jak je to obtížné, si myslím, že potřeby KC naplňuje ještě na dobré úrovni. Snaží se děti připravit děti na nový kolektiv po všech různých ostatních stránkách. Velmi se mi líbí projekt „Adaptační dny“, to je přesně to, co si myslím, že dětem chybí společně s lepší informovaností o budoucí školní docházce.

6.4 DC 4

Jako čtvrtý dílčí cíl jsem si zvolila, zjistit potřeby dětí v oblasti pomoci s domácí přípravou, služby k jejich naplnění a nápady k inovaci. Dílčí cíl jsem si opět rozdělila na tři části a podle toho jsem i pokládala otázky:

Dílčí cíl 4.1 Potřeby dětí v této oblasti

Dílčí cíl 4.2 Služby naplňující tyto potřeby

Dílčí cíl 4.3 Inovace

Na DC 4.1 jsem získala data pomocí OT 1.

Před nástupem do školy je potřeba splnit plán MŠMT pro přijetí do základní školy, některé požadavky jedné z informantek připadají ale přehnané, například umět se podepsat a poté říct, jaká písmenka jsou ve jméně. Dítě by ale mělo mít dobré početní představy, mělo by mít dobrou slovní zásobu, mělo by umět a dodržovat společenské normy a mělo by projít grafomotorickou přípravou – mělo by umět namalovat rovnou čáru, kruh, oblouk a vědět, co zrovna namalovalo. Dále by mělo být schopné udržet pozornost, mělo by mít procvičenou hrubou a jemnou

motoriku a mělo by být schopné sebeobsluhy (obléknout se, zapnout zip, dojít si na záchod). Dítě by dále mělo mít na dobré úrovni sluchové vnímání, mělo by být schopné porozumět tomu, co se mu říká, např. pokud mu člověk řekne, aby odemklo skříň, mělo by jít opravdu odemknout skříň, ne přinést autíčko. Mělo by mít dobře rozvinutou krátkodobou a vizuální paměť a mít procvičenou psací představivost. Dítě by mělo být schopné porovnávat věci, co je menší, co větší a také rozeznat barvy. Dále by děti měly vědět, jak je to s různými věcmi v realitě, např. slunce není nikdy žluté, auto má čtyři kola, vlak jede vždy po kolejích, člověk není oranžový a podobně.

Jedna z informantek zmínila, že z jejího pohledu je nejdůležitější s dětmi **procvičovat komunikaci a rozšiřovat jejich slovní zásobu**, protože to je klíčové pro všechny další aktivity, jelikož člověk přemýšlí „ve slovech“ a proto je nejdříve potřeba zapracovat na tomto.

Rodiče by se měli dítěti věnovat a procvičovat výše uvedené schopnosti, protože ten čas strávený v KC nestačí. Ke každému rodiči či dítěti by měl být použit individuální přístup, a pokud necítí, že jsou tyto schopnosti důležité, snažit se ho motivovat k tomu, aby tento postoj změnil a vysvětlit mu, proč je škola důležitá a nabídnout pomoc.

Na DC 4.2 jsem získala data pomocí OT 2.

Pracovníci se snaží **motivovat rodiče k tomu, aby děti připravovali do školy**, a vysvětlují jim důvody, proč je vůbec dobré se s dítětem do školy připravovat. Dále je rodičům nabízena pomoc doma, v klubu, nebo poskytnutí rady s domácí přípravou a její realizací (například požádání o pomoc staršího sourozence dítěte).

S každým předškolákem a jeho rodičem je uzavřen individuální plán, co by se v komunitním centru chtěl naučit a jak toho dosáhnout. Na individuálním cíli se domlouvá pracovník, dítě a rodič, spolu se snaží najít nějaký způsob, který by vyhovoval všem stranám. Někdy mají rodiče přehnané požadavky, proto se doporučuje rodičům postupovat pomalu a nakonec dítě určitě bude umět to, co rodič chce. Jako motivace k tomu, aby rodiče s dětmi pracovali i doma, se rodičům ukazují

jeho pokroky, například pokud procvičuje grafomotorické schopnosti, jsou rodičovi ukazovány jednotlivé pracovní listy s vysvětlením pracovníka, kde se zlepšil a jak mu to jde. „*Je potřeba rodičům vysvětlit, k čemu je to dobré, když se s ním budou doma učit, ukázat jim, že dítě nemusí dostávat čtyřky nebo pětky a pokud té školní látky rodiče nerozumí, můžou poradit dítěti, ať poprosí o pomoc sourozence či ho poprosit sami.*“ (I 1)

Jedním ze způsobů, jak se pracovníci snaží připravit děti na úspěšný vstup do školy, je například právě **vyhrazení půl hodiny, kdy se dělají jen pracovní listy** a probírají se témata daného dne- například ekologie a podobně. Pracovní listy můžou být zaměřené například na grafomotorické schopnosti, na rozeznávání rozdílů, na orientaci v prostoru, na základní počty, na porovnání velikostí (větší/menší). Další procvičování probíhá kontinuálně přes celé dopoledne, například při cvičení se procvičuje počítání, při stříhání se zároveň pracovník dítěte ptá na barvu toho, co vyrábí a tak podobně, je to tzv. „procvičování za chodu“. Dále se s nimi trénují barvy, říkanky či se pracovníci snaží děti motivovat k tomu, aby si malovali, aby se tzv. „rozkreslily“, protože doma v některých případech nemají možnost si malovat, a proto je potřeba na této schopnosti v klubu pořádně pracovat.

Aktivity v klubu jsou organizovány podle rámcového vzdělávacího programu MŠMT dle předškolního vzdělávání. Komunitní centrum má k dispozici například i speciální trojhranné tužky, aby se s nimi dětem dobře malovalo a psalo.

Na DC 4.3 jsem získala data pomocí OT 3.

V budoucnu by pracovníci chtěli zahájit režim, kde se bude pracovat **společně pracovat s dítětem i rodičem na předškolní výchově**, např. vzít je na přednášku o tom, co by dítě opravdu mělo umět před nástupem do školy. Další nápad už zde byl uvedený – jsou to právě ty komunitní čtvrtky, kdyby v klubu přímo rodič s dítětem něco vyráběl, či maloval či něco procvičoval. Dále je zde nabídka pracovnice, že by za dětmi, které nechtějí chodit do klubu, docházela alespoň jednou týdně domů, ale není o to zájem ze strany rodičů. Dále si jedna z informantek myslí, že by bylo dobré přijít na způsob, jak motivovat rodiče a děti, aby docházeli do klubu pravidelněji, protože například pokud chodí dítě do klubu jednou za 14 dní, je těžké s ním udělat nějaký viditelnější pokrok. „*Přijde mi škoda, že ten posun není takový,*

když dítě chodí nárazově, takže si umím představit, že kdyby to bylo nastavené více, nechci říct úplně striktněji, ale něco v tom smyslu, protože potom přijdou rodiče a diví se, že to dítě nedělá posun, ale když přijde jednou za týden, jednou za čtrnáct dní, tak toho potom moc nezvládne za ten celý rok“ (I 2)

Shrnutí čtvrtého dílčího cíle:

Většina potřeb v této oblasti jsou v rámci požadavků MŠMT – například dobré početní představy, dobrá slovní zásoba, umět a dodržovat společenské normy, projít grafomotorickou přípravou, udržet pozornost, procvičená hrubá a jemná motorika, schopnost sebeobsluhy např. se obléknout a mnoho dalších, které již byly, jsou uvedené výše. Další potřeba, která už pod tento rámec nespadá, je péče rodičů o výsledky jejich dítěte a procvičování daných schopností s ním doma.

Myslím si, že naplňování těchto potřeb je na dobré úrovni, protože většina těchto aktivit je splnitelná přímo v klubu, proto je naplnit je lehčí než ty předchozí. S každým předškolákem a jeho rodičem je uzavřen individuální plán, co by se v komunitním centru chtělo naučit a jak toho dosáhnout. Na individuálním plánu se domlouvá pracovník, dítě a rodič. Dohromady se snaží najít nějaký cíl, který by byl splnitelný a zároveň užitečný. Kromě těchto individuálních cílů, je k naplňování těchto potřeb určena například také půl hodina každý den, kdy se dělají jen pracovní listy, čímž se procvičuje mnoho schopností jako například grafomotorická zdatnost dítěte. Další procvičování probíhá kontinuálně přes celé dopoledne, během hry si pracovník s dítětem například opakuje barvy nebo si s ním maluje, je to tzv. „procvičování za chodu“. Obecně jsou aktivity organizovány podle rámcového vzdělávacího programu MŠMT dle předškolního vzdělávání.

Co se týče té potřeby motivace rodičů, tak tam si myslím, že je tato potřeba naplňována jen částečně, protože jak už jsem výše popsala, podporování motivace rodičů probíhá převážně pouze přes terénní formu práce, rozhovorem s rodičem.

Ve srovnání s potřebami z ostatních oblastí si myslím, že komunitní centrum naplňuje potřeby v této oblasti nejúspěšněji. Důvodem může být to, že všechny tyto potřeby jsou naplnitelné, pokud klient opravdu chce. Myslím si, že pokud jsou rodiče i dítě opravdu rozhodnutí, že chtějí, aby dítě prošlo úspěšně zápisem do školy, tak

pracovníci v KC dokážou s těmito potřebami opravdu pomoci. Velmi oceňuji nápad ohledně návštěvy s rodiči přednášky o tom, co by předškolák měl umět. Myslím, že rodičům by to opravdu pomohlo rozšířit si rozhled o tom, co všechno jejich dítě musí do zápisu zvládnout.

7. Shrnutí výzkumné části

Nejdříve jsem definovala, jaké jsou mé hlavní a dílčí cíle a jakou jsem si zvolila výzkumnou strategii. Poté jsem transformovala dílčí cíle do tazatelských otázek a zvolila si výzkumný soubor. Poté co jsem zrealizovala potřebné rozhovory, jsem popsala jejich organizaci a průběh. Dále jsem vysvětlila, jak jsem získaná data zpracovávala a jaká byla rizika výzkumu a výzkumné strategie, kterou jsem si zvolila. Poté přišla na řadu nejdůležitější část, získané informace zanalyzovat a interpretovat a provést komparaci, kterou mám uvedenou v hlavním cíli.

V první oblasti jsem zkoumala potřeby dětí v oblasti sociální vyspělosti. Zjistila jsem, že potřeby dětí jsou naplňovány na dobré úrovni, ale chybí zde častější kontakt s dětmi z jiných sociálních sfér a větší informovanost dětí o tom, co je čeká ve škole.

V druhé oblasti jsem zkoumala potřeby dětí v oblasti domácí podpory a domácího zázemí. V této oblasti jsou dobře naplňovány materiální, sociální i psychické potřeby, ale prostor pro zlepšení je v motivaci rodičů pro podporu a motivaci svých dětí ohledně docházení do školy.

Ve třetí oblasti jsem zkoumala potřeby dětí v oblasti přípravy a integrace do nového kolektivu. Zde nejsou potřeby naplňovány tak dobře, jak v ostatních oblastech, ale je to tím, že naplňování těchto potřeb je značně náročnější a některé potřeby pracovníci ani nemohou naplnit, protože to není v jejich kompetenci. Stále jsou tyto potřeby ale naplňovány dostatečně, i když je zde také prostor pro zlepšení, jako například větší kontakt s majoritní společností.

Ve čtvrté oblasti jsem zkoumala potřeby předškolních dětí v oblasti domácí přípravy. V této oblasti jsou potřeby naplňované nejlépe ze všech ostatních oblastí. Sice je zde také prostor pro zlepšení, ale tyto potřeby jsou opravdu naplňovány na velice dobré úrovni.

8. Diskuze a závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo komparovat potřeby dětí ze sociálně vyloučené lokality, které se chystají na nástup do základní školy, s nabízenými službami Komunitního centra Amaro – Phurd Pražská a navrhnout případné další služby pro tuto cílovou skupinu. Myslím si, že díky dobré spolupráci s pracovníky byl hlavní cíl naplněn a bylo zjištěno, že potřeby předškolních dětí jsou naplňovány na dobré úrovni.

Nejdříve jsem pomocí interview zjistila, jaké potřeby vnímá komunitní centrum jako klíčové a poté, jak se tyto potřeby snaží naplňovat. Po absolvování všech rozhovorů jsem tyto potřeby se službami komunitního centra komparovala, abych zjistila, zda jsou služby uzpůsobené tak, aby skutečně tyto potřeby naplňovaly. Z této komparace mi vyšlo, že potřeby jsou naplňovány na dobré úrovni. Jsem ráda, že jsem zjistila, že komunitní centrum odvádí opravdu dobrou práci a dětem se věnuje, tak jak jsem předpokládala a toto tvrzení je nyní podpořené i výzkumem. Jelikož do tohoto komunitního centra nepravidelně docházím jako dobrovolník, potěšilo mne, že toto zařízení funguje opravdu dobře a snaží se dětem co nejefektivněji pomoci při přípravě na život.

Podle provedené komparace jsou nejlépe naplňovány potřeby ze čtvrté oblasti – domácí přípravy. Myslím si, že je to dané tím, že v této oblasti se nejjednodušeji potřeby dají naplnit. V této oblasti jde o to pracovat s klientem a nepůsobí zde tolik vedlejších vlivů jako u ostatních oblastí, pokud se totiž dítě chce naučit malovat a pravidelně se tomu věnuje, tak se to s pomocí pracovníků opravdu naučí. Naproti tomu například při přípravě na začlenění do kolektivu je zde hodně překážek a vnějších činitelů, které pracovník nemůže ovlivnit, a jsou často klíčové.

Tímto se dostávám k oblasti, kde se potřeby naplňují nejhůře, myslím si, že pořád na dobré úrovni, ale ne tak dobře jak u ostatních, protože naplnění těchto potřeb je složitější – oblast přípravy a integrace do nového kolektivu. Pracovníci se snaží děti připravit na setkání s dětmi z jiných sociálních sfér, ale bohužel to, jak setkání dopadne, záleží také hodně právě na situaci v kolektivu, do kterého se má dítě integrovat. Myslím si, že v této oblasti jsou ještě věci, na kterých by se dalo zapracovat, např. si myslím, že by dětem opravdu pomohlo, pokud by komunitní centrum navázalo spolupráci s některou mateřskou školou v Hradci Králové a děti by

začaly trávit více času se svými vrstevníky z většinové společnosti, protože jinak si myslím, že v této oblasti potřeby děti nebudou úplně naplňovány. Na této myšlence se shodly i pracovnice a budou se snažit to do budoucna zařídit.

Co se týče obecných inovací, myslím si, že by rodiče předškoláků měli mít jednou za čas setkání, kde by se řešily jenom předškolní děti a co potřebují. Co je potřeba s nimi procvičovat, jak s dítětem správně udělat úkol, jak ho správně podpořit a podobné věci. Souhlasím totiž s tím, že dítě z rodiny, kde rodiče nerespektují společenské normy či nevěří školským institucím, to má ve škole o hodně těžší, protože na o tolik jiné prostředí není zvyklé a z domova má naučené, že škola není příjemné místo. Ale je mi jasné, že realizace těchto setkání by byla velmi komplikovaná.

Dále mě napadlo, že by bylo vhodné navázat spojení se základní školou a jednou za čas by přišel do klubu učitel z jiné školy, který učí první třídy a vedl by klub. Klub by vedl jeden den sám a podle svých zvyků - myslím, že by to dětem mohlo hodně přiblížit, co je čeká v budoucnu. Dále si také myslím, že by bylo dobré organizovat pravidelně jednou za čas setkání jen pro děti, které se chystají do školy následující rok a vysvětlit jim nebo i ukázat všechny věci, které je čekají a na které si budou muset zvyknout. Samozřejmě by to bylo potřeba udělat nějakou interaktivní formou, aby si pracovník získal pozornost dětí

Se zvolenou výzkumnou strategií a výzkumnou metodou jsem byla velmi spokojená, protože jsem získala přesně ty informace, které jsem pro správné uchopení výzkumu potřebovala a spolupráce s informantkami byla opravdu naprosto perfektní, absolutně na nic si nemohu stěžovat, spíš ještě dodatečně znovu poděkovat, protože i přes nízký počet informantek si myslím, že výzkum přinesl požadované výsledky.

Tento výzkum bude si myslím užitečný hlavně pro rodiče, kteří přemýšlejí, zda je dobrý nápad nechat děti chodit do předškolního klubu či pro rodiče, jejichž děti už klub navštěvují. Dále je užitečný pro veřejnost, aby si rozšířila přehled o sociálních službách fungujících v Hradci Králové a jejich fungování a dopad na společnost.

9. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Transformační tabulka.....	37
Tabulka č. 2: Informantky.....	41

10. Seznam příloh

PŘÍLOHA A: Ukázka rozhovoru s informantkou č.1.....	68
PŘÍLOHA B: Ukázka rozhovor s informantkou č.2.....	70

11. Seznam literatury a zdrojů

SALINGER. *Komunitní centrum Amaro Phurd - Pražská* [online]. 2011 [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.salinger.cz/sluzby/kc-am-prazska/>

Co je sociální vyloučení. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. 2015 [cit. 3. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

FRIŠTENSKÁ, Hana, Táňa ŠIŠKOVÁ a Petr VÍŠEK. *Řetízek II: o Romech*. Praha: Občanské sdružení R-MOSTY, 2004, 102 s.

KOVAŘÍKOVÁ, Marie a kol. *Pedagogicko - psychologická problematika romských žáků ve vztahu k jejich školní úspěšnosti*. Ústí nad Labem, 1998. 105 s. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. ISBN 80-7044-225-5.

BALVÍN, Jaroslav a kol. *Romové a jejich učitelé*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, 143 s., ISBN 80-902461-1-7.

SMĚKAL, Vladimír. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Brno: Barrister & Principal, 2003, 197 s., ISBN 80-85947-82-X.

RÝDL, Karel. *Sborník příspěvků: Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu*. Liberec: Liberecké romské sdružení, 2010, 166 s., ISBN 978-80-903953-4-3.

PAPE, Iveta. *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Občanské sdružení Slovo 21, 2007, 54 s.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996., 144 s., ISBN 80-7178-085-5.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a.s., 2007, 212 s., ISBN 978-80-251-1829-0.

SVOBODA, Jan. *Texty k inspiraci vyučujícím: (zvláště rodinné a sexuální výchovy)*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2010, 186 s., ISBN 978-80-7368-918-6.

KOUBKOVÁ, Petra. *Integrace romského žáka do kolektivu běžné základní školy z pohledu spolužáků a pedagogů* [online]. České Budějovice, 2014. 91 s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra

pedagogiky a psychologie. Ved. práce PhDr. Miluše Vítěčková, Ph.D. [cit. 5. 3. 2015] Dostupné z: <http://theses.cz/id/oi4pjo/>

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007, 207 s., ISBN 978-80-7367-326-0.

FELCMANOVÁ, Alena, M. A. a kolektiv Variant. *Rodiče - nečekaní spojenci*. Praha: Člověk v tísní, o.p.s., vzdělávací program Varianty, 2013, 81 s., ISBN 978-80-87456-45-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 5 vyd. Praha: Portál, 2000. 109 s., ISBN 80-7178-486-9.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. *Desatero pro rodiče dětí předškolního věku* [online]. 2015 [cit. 6. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku>

Www.utb.cz [online]. Co je důležité vědět o kvalitativním výzkumu?. 2008-2013 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z: www.utb.cz/file/35581_1_1.

12. PŘÍLOHA A

Radka Pavlíčková (RP): Jmenuji se Radka Pavlíčková a zrovna se chystám udělat rozhovor pro svou bakalářskou práci. Chtěla bych se Tě zeptat, jaké si myslíš, že jsou potřeby předškolních dětí z vyloučených lokalit předtím, než jdou do školy v oblasti sociální vospělosti.

Informantka I (I 1): Já si myslím určitě, že děti potřebují větší kontakt se společností, protože hodně lpí na tom, že sem chodí a nepoznávají nové lidi, a když pak přijdou do společnosti, tak se hodně bojí těch lidí, nejsou na ně zvyklé, hrozně těžko se adaptují, hrozně těžko se přizpůsobují těm normám a pravidlům, která jsou někde jinde. Je to i vidět, když jdeme někdy na výlet, nebo jdeme vedle do klubu U Piškota, ty děti jsou úplně jiné, ony jsou zaseknuté, hrozně se bojí, oni tu společnost neznají a nechtějí přijmout pravidla jiná, než znají.

To je taková nejdůležitější potřeba co mají, potom je potřeba aby prošly nějakou socializací, aby měly nějaké sociální dovednosti, aby to v té škole vůbec zvládaly, aby na to byly připravené. Je tam i potřeba, aby věděly, co mají od té školy očekávat, proč tam jdou, a že to nebude úplně stejné jako tady v klubu.

Poté je důležitá také komunikace, rozšiřování slovní zásoby a procvičování výslovnosti, protože oni mají pomíchanou romštinu a češtinu a v závěru z toho nevznikne nic, například takovéto: „čaje podej“ tak někdo neví kdo je „čaje“, nebo mu náhodou budou rozumět špatně a už z toho může být konflikt. Bylo by asi i dobré, kdyby sem docházela logopedka nebo rodiče docházeli za ní, tam je vidět, že ta potřeba komunikace u nich hodně chybí a hlavně si myslím, že je i potřeba, aby měly zažité nějaké společenské normy ve společnosti, ať už že nemluvíme sprostě na veřejnosti, zdravíme se, děkujeme a tyhle věci. Taky jim to hrozně z rodiny chybí a je to potřeba, aby se to do budoucna naučily. V rámci společenských norem je také to, aby dítě vědělo, že když si dupne, tak hned nedostane to, co chce „a teď hned chci koukat na pohádku“, takhle to prostě nejde. Asi v té první třídě je to také hravější, ale musí vědět, že všechno nejde, hned když chtějí.

RP: Tak to bychom měly probrané ty potřeby a teď bych se zaměřila přímo na komunitní centrum, jakými službami konkrétně se snaží tyto potřeby naplňovat?

I 1: V rámci například některých těchto sociálních norem, aby si je osvojily, tak to jsou například aktivity, které jsou spojené s nějakými pravidly, protože víme, že bez toho to prostě nepůjde, například bez mytí rukou nebude svačina, jsou to pravidla, která máme nastavená, ale děti už to potom berou automaticky. Nebo další aktivity, aby se vážně naučily dobře vyslovovat a bylo jim rozumět. V rámci bajkoterapie se učí i něco nového a také je zde pozornost zaměřena na sociální normy a základy do společnosti. Vlastně je na to myšleno i v některých těchto měsíčních aktivitách, co si každý měsíc plánujeme, například tento měsíc byl zaměřen na ekologii. Každý týden si nějak rozdělíme, domluvíme se, jak bude probíhat a snažíme se to dodržovat. Včera jsme například třídili odpadky pomocí vyrobených pomůcek, dneska jsme se k tomu nedostali bohužel. O Vánocích byl také nastaven nějaký měsíční plán a tam jsme si říkali, v jaký den chodí ten Ježíšek, proč tam chodí ten Mikuláš, mluvit o tradicích.

13. PŘÍLOHA B

RP: Teď mluvíme o druhé oblasti, což jsou potřeby děti v oblasti domácího zázemí a domácí podpory, tak bych se tě chtěla zeptat, jaké si myslíš, že jsou potřeby dětí právě v této oblasti?

I2: Tak, když se oprostím od toho, že samozřejmě potřebují nějaké materiální zázemí, biologickou péči, jídlo, ošacení a takovéto věci, které tvoří základ, tak tam je potom důležitá nějaká psychická vazba, která tam funguje potom v té rodině, vztahy v rodině, celkově si myslím rodinné prostředí, jestli jsou v nějakém konfliktním, stresovém prostředí nebo jestli je to v poklidu, jaké tam vládou vztahy nejen vůči tomu dítěti, ale také například mezi partnery. Potom je potřeba projev blízkosti, lásky, pocitu bezpečí, je potřeba, aby tam byl zájem o to dítě. Ale já si myslím, že u těchto předškoláků, to je v rodinách, se kterými my pracujeme, je na dobré úrovni, protože tu pozornost mají, že tam ty nejmladší děti bývají většinou nejvíc hýčkané a mají nejvíce pozornosti, i když třeba z mého pohledu by to mohlo probíhat jinak, ale tu pozornost mají.

RP: Díky, a jaké služby komunitní centrum využívá, aby přesně tyto potřeby naplňovalo? Ať už například ty materiální, nebo psychicky či sociální.

I2: Když začneme například od těch materiálních, tak rodinám pomáháme řešit tu jejich obtížnou životní situaci, která je často navázána na to, že nemají finanční prostředky, nemají vyhovující bydlení, takže v podstatě v rámci poradenství s celou rodinou se pracuje na zlepšení jejich bytových podmínek, když ta potřeba je, případně jim pomáháme vyřídit nějaké sociální dávky, na které mají nárok a mohlo by to zlepšit právě tu finanční situaci rodiny, protože některé rodiny nevědí, na které sociální dávky mají nárok.

Co se týče potřeb v rámci psychického vývoje dítěte a utužování vztahů, tak tím, jak pracujeme s celou rodinou, tak pořádáme různé akce pro rodinu, kde se snažíme podpořit zájem rodiče o dítě, co dělá, co se naučilo, co zvládá. Připravujeme různé aktivity, kdy se snažíme, aby rodič trávil s předškolákem a ostatními dětmi co nejvíce času a ten čas byl strávený společně, aby to byla aktivita, kterou si všichni užili a budou mít společně nějaký pozitivní zážitek.

Když je problém s dítětem, že se opravdu začíná chovat jinak než obvykle, tak se potom zjišťuje formou různých individuálních rozhovorů. „Natukává“ se to například v rámci komunikace s rodičem, ať už tedy přítom, když si tady děti vyzvedává, nebo když je sem dává, nebo v rámci toho, že chodíme i do rodin a zjišťuje se, jestli nenastala v rodině nějaká změna případně, jestli se tam něco neděje, s čím bychom mohli pomoci.